

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри

Іванець Т.М.

«» грудня 2023р.

**«СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ПІСЛЯ ВИМУШЕНОЇ
МІГРАЦІЇ ЗА КОРДОН (НА ПРИКЛАДІ ГРУЗІЇ)»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Врегулювання конфліктів і
медіація»

Поладянц Поліни Мерабівни

Науковий керівник:
Стадник Альона Георгіївна,
кандидат соціологічних наук,
доцент, доцент кафедри філософії
та соціології Маріупольського
державного університету

Рецензент:
Кузьмін Віктор Володимирович,
кандидат соціологічних наук,
доцент, Національний університет
«Запорізька політехніка», доцент
кафедри психології

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою відмінно 94А

Секретар ЕК

«20»січня 2023 р.

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ПІСЛЯ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ ЗА КОРДОН.....	10
1.1. Соціальна інтеграція як об'єкт соціологічного аналізу.....	10
1.2. Особливості та процес соціальної інтеграції вимушених мігрантів за кордоном.....	20
Висновки до першого розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. СТАНОВИЩЕ ТА ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ В ГРУЗІЇ.....	29
2.1. Соціально – демографічний портрет українських вимушених мігрантів у грузинському суспільстві.....	29
2.2. Перешкоди на шляху соціальної інтеграції українських вимушених мігрантів та стратегії їх подолання.....	35
Висновки до другого розділу.....	41
РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В ГРУЗІЇ.....	42
3.1. Методологічні передумови дослідження соціальної інтеграції українців в Грузії.....	42
3.2. Емпіричні розвідки соціальної інтеграції українців в Грузії.....	43
Висновки до третього розділу.....	57
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ переживає значні міграційні потоки, і однією з найбільших груп мігрантів є українці, які вимушено залишають свою батьківщину та шукають нові можливості за кордоном. Грузія, будучи сусідньою країною України, стала однією з цільових країн для українських мігрантів. Дослідження соціальної інтеграції українців в Грузії є актуальним, оскільки воно дозволить розуміти процеси адаптації цієї групи та вплив міграції на їхнє життя та грузинське суспільство.

Після 24 лютого 2022 року чимало громадян внаслідок збройного конфлікту залишили Україну. З урахуванням обставин та залежно від національного законодавства приймаючої сторони вимушено переміщені громадяни України мають різний статус: від біженців до осіб, до яких застосовується тимчасовий чи інший подібний механізм захисту.

Однак варто зважати, що деякі українці можуть перебувати за кордоном на загальних підставах, не використовуючи інструментів міжнародно-правового статусу – як туристи або маючи візу для інших цілей. Розуміння наявності різних статусів захисту українців за кордоном особливо важливе при врахуванні різних статистичних даних міжнародних організацій.

Соціальна інтеграція українців після вимушеної міграції за кордон, на прикладі Грузії, є важливим аспектом, який впливає на їхнє життя та добробут. Українці можуть знаходитися у важкому становищі, коли вони змушені покинути свою країну через конфлікти, війну, економічну нестабільність чи інші фактори. Соціальна інтеграція полягає у включенні цих осіб у новий соціокультурний, економічний і політичний контекст країни прийому.

Можна зазначити що соціальна інтеграція є процесом, який може займати час і вимагає зусиль як з боку самих мігрантів, так і з боку

суспільства та держави які є приймаючою стороною. Важливо підтримувати політики та програми, спрямовані на інтеграцію мігрантів, для того щоб сприяти їхньому успішному включенню у нове соціальне оточення та сприяти створенню різноманітного та гармонійного суспільства.

Сьогодні в світі нараховується 110 млн людей, які через війну та переслідування стали вимушеними переселенцями [12]. Це рекордна для світової історії цифра, у якій значну роль відіграла й повномасштабна війна в Україні. За даними Міжнародної організації з міграції в Україні у квітні цього року нараховували 5,4 млн переселенців [11]. Наразі ця цифра є дещо більшою, враховуючи переміщення через підлив росіянами дамби Каховської ГЕС. Також потрібно враховувати той факт, що певний відсоток переміщених українців офіційно не реєструється.

Також ще більш важливо, що певна частина людей і взагалі не зможе або не захоче повертатися додому, насамперед із безпекових причин. Зрештою, багато кому навіть немає куди їхати: їхні домівки знищені, а міста зруйновані. Саме тому ми маємо дбати не лише про первинну підтримку переміщених осіб, а й про комплексні програми їх інтеграції. Звісно, у цьому нам знадобиться власний дев'ятирічний досвід, але не менш важливо вивчати та аналізувати й міжнародний досвід. Зокрема – грузинський, який ми і взяли для аналізу нашого дослідження.

Метою даного дослідження є аналіз і оцінка соціальної інтеграції українців в Грузії після вимушеної міграції, виявлення основних факторів, що впливають на цей процес, і формулювання рекомендацій для політики та практики, спрямованих на полегшення інтеграції мігрантів.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

1. Проаналізувати соціальну інтеграцію як об'єкт соціологічного аналізу.
2. Дослідити особливості та процес соціальної інтеграції вимушених мігрантів за кордоном.

3. Вивчити соціально – демографічний портрет українських вимушених мігрантів у грузинському суспільстві.

4. Обґрунтувати перешкоди на шляху соціальної інтеграції українських вимушених мігрантів та стратегії їх подолання.

5. Сформулювати рекомендації для українських мігрантів, грузинських владних структур та громадськості щодо поліпшення умов інтеграції.

Об’єкт дослідження – соціальна інтеграція українців після вимушеної міграції за кордон.

Предмет дослідження – специфіка соціальної інтеграції українців в умовах вимушеної міграції за кордон (на прикладі Грузії).

В межах нашого дослідження була проаналізовано широке коло наукових робіт, серед яких ми виокремили декілька груп:

Джерела. Особлива увага приділяється статистичному аналізу документів міжнародних організацій, Рада Європи, УВКБ (Бюро для Європи України Регіональне управління Верховного комісара ООН) Lancet (Регіональна охорона здоров'я). Також статистичні матеріали Міністерство соціальної політики України, Міжнародної організації міграції, Національної академії наук України, Державної міграційної служби України. Для дослідження демографічного стану були використані соціальні дослідження НАН України.

Література. Теоретико-методологічною основою дослідження є основні праці, вітчизняних учених - соціологів, економістів, психологів: Норіс П. [11], Лазерфельд Б. [8], Хузер Б. [7], Маланчук О. [10], Чонг П. [15], Райан Д. [16], Харрелл-Бонд Б. [17], Веркуйтен М. [18], Шугуренський Д., Россінгх Х. [20], Лібанової Е. Позняка О. [21], Макарова О. [22] та ін.

Методи дослідження. Для вирішення завдань магістерської роботи використано як загальнонаукові, так і соціологічні методи пізнання соціальних явищ та процесів, а саме: *логіко-історичний, структурно-функціональний* – для вивчення питань соціальної інтеграції як об’єкту

соціологічного аналізу; *аналіз та синтез* – для виокремлення особливостей та процесу соціальної інтеграції вимушених мігрантів за кордоном; *класифікації* – для типологізації соціально – демографічного портрету українських вимушених мігрантів у грузинському суспільстві; структурно-функціональний аналіз – для з'ясування перешкод на шляху соціальної інтеграції українських вимушених мігрантів та стратегії їх подолання; *соціологічне опитування* – для формулювання рекомендацій для українських мігрантів, грузинських владних структур та громадськості щодо поліпшення умов інтеграції.

Емпірична база дослідження становлять результати експертного соціологічного дослідження серед українців, які виїхали в Грузію через війну (серпень-вересень 2023 р., $n = 30$).

Дослідження було виконане на базі Лабораторії соціологічних досліджень МДУ в рамках наукової теми кафедри філософії та соціології «Сучасні аспекти соціокультурної трансформації українського суспільства» (номер державної реєстрації в УкрІНТЕІ №0120U105365).

Наукова новизна. Вперше було введено до наукового обігу ряд наукових джерел (зокрема результати чисельних соціологічних досліджень з 2014 по 2023 рік) вироблено власний соціально – демографічний портрет та рекомендації для українських мігрантів за кордоном (на прикладі Грузії).

Практичне значення. Матеріали та отримані результати дослідження можуть бути використані для соціологічних досліджень, статі пов'язаних з соціальною інтеграцією, адаптацією та соціально – демографічним портретом.

Апробація результатів. Результати дослідження знайшли апробацію в межах IV всеукраїнської науково-практичної конференції «Міжкультурна комунікація і глокалізаційні процеси в соціологічному вимірі» та Декаді студентської науки 2023.

Публікації. За темою кваліфікаційної роботи було опубліковано наукову статтю у Віснику Маріупольського державного університету. Серія:

Філософія. Культурологія. Соціологія, що індексується у наукометричній базі Індекс Копернікус (Польща).

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладений на 57 сторінках. Список використаних джерел складається з 74 найменувань на 8 аркушах.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ПІСЛЯ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ ЗА КОРДОН

1.1. Соціальна інтеграція як об'єкт соціологічного аналізу

У світі, насиченому міграційними процесами та загостреними геополітичними подіями, питання інтеграції індивідів, які вимушено змінили своє місце проживання, стає дедалі більш актуальним та складним завданням. Українці, які внаслідок різних обставин здійснили міграцію за кордон, не є винятком у цьому контексті. Вони стикаються із викликами, пов'язаними з адаптацією до нового соціокультурного та економічного середовища, збереженням своєї ідентичності та прагненням до інтеграції в приймаюче суспільство.[51].

Україна, подібно до багатьох інших країн, стикається зі складнощами та викликами, пов'язаними із міграційними процесами. За останні десятиліття вимушена міграція українців за кордон стала актуальною та доречною темою, що вимагає серйозного дослідження та розуміння. Переміщення населення з України до інших країн в пошуках кращих умов життя, робочої зайнятості або за іншими мотивами може суттєво вплинути на індивідуальні життя мігрантів і на суспільство загалом.[31].

Міграція – це явище, яке здавалося б, завжди відіграло важливу роль в житті людей. Однак останнім часом вона набула нових рис та вимог, відкриваючи перед сучасними суспільствами безліч викликів і можливостей. Особливо це стосується України, країни, що пережила важкі трансформації у державному, економічному та соціокультурному планах. Вимушена міграція українців за кордон стала необхідністю для багатьох громадян країни через

політичні конфлікти, економічну нестабільність та інші фактори, що вплинули на їхнє життя та майбутнє.[32].

Цей розділ розглядає теоретико-методологічні засади, які лежать в основі дослідження інтеграції українців після вимушеної міграції. Він розкриває теоретичні моделі, які допомагають розуміти процеси інтеграції, а також методологічні підходи, які дозволяють систематично досліджувати цей процес. Дослідження інтеграції українців є актуальним завданням у контексті глобальної міграції, і воно може надати важливі уроки для розвитку політики та програм, спрямованих на підтримку мігрантів та їхню успішну інтеграцію в нових умовах.

Вперше термін «інтеграція» застосовано у 30-х рр. ХХ ст. [3, с. 11]. Інтеграція (відновлення, поновлення) – напрямок процесу розвитку, пов'язаний з об'єднанням в єдине ціле раніше різнорідних частин і елементів [4, с. 210].

Тлумачний словник Оксфордського університету розглядає інтеграцію як «акт чи процес поєднання двох чи більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом» [5, с. 675]. Інтеграційні процеси відбуваються як у межах вже створеної системи, що призводить до підвищення рівня її цілісності та організованості, так і під час виникнення нової системи з раніше не пов'язаних елементів. Окремі частини інтегрованого цілого можуть мати різний ступінь автономії. Під час інтеграції збільшується обсяг та інтенсивність взаємозв'язків між складовими її системи, зокрема, надбудовуються нові рівні управління. Результатом інтеграції є певний ступінь інтегрованості – стан упорядкованого функціонування частин цілого [4, с. 210].

Розглянемо більш детально наукові теорії про інтеграцію (які визначення, функції, складові та можливості включає в себе саме інтеграція).

Наприклад К. Пурсіайнен вважає, що «інтеграція» означає зміцнення взаємозалежності та злагодженості елементів соціальної системи [6, с. 23]. Один із найвпливовіших теоретиків інтеграції неофункціоналізму Е. Хаас

визначив інтеграцію як «процес, за допомогою якого політичні діячі в особистих чітких національних установах погоджуються передати свої довіру, очікування і політичну активність новому центру, чії інституції володіють юрисдикцією, яка виходить за межі раніше існуючої у національних державах» [7, с. 2].

На думку А. Етціоні, інтеграція включає такі складові: ефективний контроль за використанням примусових заходів впливу, єдиний центр, відповідальний за прийняття та виконання рішень, і домінуючий центр політичної єдності основної маси політично активного населення [9, с. 329].

Також К. Дойч розглядає інтеграцію як реальну можливість забезпечення мирного співіснування країн, що досягається шляхом розширення торгівлі, вільного руху людей, культурного обміну, проведення консультацій [10, с. 83]. Відтак, згідно з європейським підходом, інтеграцію визначають як «процес, за посередництвом якого окремі держави передають частину своїх суверенних прав на користь створюваної і єдиної для них усіх інституціональної структури для того, щоб забезпечити врахування і реалізацію їх спільних інтересів» [11, с. 255].

При визначенні поняття «інтеграція» вітчизняні вчені акцентують на такому її принципі, як «цілісність», натомість західні дослідники виокремлюють принцип «гармонії». Спочатку різні теорії європейської інтеграції (федералізм, функціоналізм, неофункціоналізм, трансакціоналізм, інтергаверменталізм, реалізм, неореалізм, конструктивізм, інституціоналізм тощо) аналізували і пов'язували її виникнення виключно з економічними, соціальними і політичними чинниками. [3].

Соціальна інтеграція – це відновлення, заповнення, прийняття індивіда і іншими членами групи. Процес встановлення оптимальних зв'язків між відносно самостійними мало-зв'язаними між собою соціальними об'єктами (індивідуумами, групами, соціальними класами, державами) і подальше їх перетворення у єдину, цілісну систему, у якій узгоджені та взаємозалежні її частини на основі спільних цілей, інтересів.

У житті людини відчуття приналежності та соціальна інтеграція виступають важливими цінностями самі по собі та як засоби досягнення інших цілей. Так, численними дослідженнями доведено, що соціальна інтеграція сприяє здоров'ю людини та продовжує тривалість життя [1, с. 843-857]. Внутрішньо переміщені особи (ВПО), які внаслідок загрозливих обставин змушені покинути своє постійне місце проживання, зазнають удару, переживають психологічний стрес через загрозу цим цінностям і на якийсь час втрачають можливість досягати свої цілі в житті.

Наступним розглянемо соціокультурний підхід. У рамках соціокультурного теоретико-методологічного підходу адаптація розглядається як подолання шоку від зміни звичного культурного оточення та необхідність пристосуватись до іншої культури, в тому числі, знайшовши спосіб співіснування ідентичності ВПО з ідентичностями оточуючих груп. Інтеграція ВПО в громадах, які їх приймають, інтерпретується, відповідно, як зближення ідентичностей.

Інтеграція розглядається як налагодження спільного використання ресурсів ВПО та місцевими громадами, що їх приймають. Вперше підхід був чітко представлений антропологом Б. Харрелл-Бонд [6; 7].

Вчені Д. Райан, Б. Дулі та Ч. Бенсон запропонували розділити ресурси на чотири групи: особисті, матеріальні, соціальні та культурні. «Біженці прибувають до суспільства, яке їх приймає, зазнавши деяких втрат в об'ємах своїх ресурсів... Для відновлення втрачених ресурсів можуть бути використані дві стратегії: заміщення ресурсів або заміна ресурсів (resource replacement or resource substitution – I.T.)» [5, с. 12]. Як зазначають автори, звична родинна соціальна підтримка на новому місці може бути заміщена підтримкою від друзів, релігійних або громадських організацій. Прикладом заміни ресурсів є ситуація, коли чоловіки, маючи складності з пошуком нової роботи, можуть приділити більше уваги сім'ї (зокрема, вихованню дітей або догляду за батьками похилого віку). [64].

Соціальна інтеграція –це процес і стан поєднання складових частин соціуму, передусім індивідів і груп, в єдину соціальну цілісність або систему. Поняття широко застосовували Г. Спенсер, Г. Зіммель, Е. Дюркгейм. У сучасній соціології воно використовується в функціоналізмі, системологічних теоріях, діалектичній конфліктології, мікросоціології. В своїй абстрактній узаг. термін «соціальна інтеграція» має два значення: по-перше, він характеризує процес і стан поєднання різних за якістю соціальних елементів у функціонально єдиний організм, систему, цілісне утворення; по-друге, ним фіксується процес входження до певної системи (цілісності), яка вже утворилась, тієї чи іншої соціальної частки (групи, індивіда), що зливається з системою й набуває ознаки її структурного, складового елемента. Отже, у першому випадку мова йде про множинність взаємодіючих у процесі з'єднання елементів, у другому – про надходження до системи й злиття з нею поодиноких елементів чи явищ (інтегрування в систему).[64].

Соціальна інтеграція спостерігається на різних рівнях життя суспільства, в різних соціумах. На рівні малих (контактних) груп вона виступає змістовним еквівалентом таких понять, як «згуртованість», «консолідація» і є однією з характеристик групової динаміки (Л. Фестінгер, А. Зендер). Нарівні великих систем інтеграція ототожнюється з «функціональною єдністю соціальної системи» і гіпотетично може бути представлена як показник її життєздатності (А. Радкліфф-Браун, Т. Парсонс). Незважаючи на те що «функціональна інтеграція» здебільшого характеризує стан системи чи певної соціальної цілісності, соціальна інтеграція як така неможливо обмежувати функціонально-статичним аспектом, бо вона наявна і в процесі змін, соціального розвитку як певна домінанта поєднувальних явищ на тому чи іншому його етапі (інтегративні тенденції).[37].

Поняття соціальна інтеграція співвідноситься з поняттям соціальної диференціації і соціальної дезінтеграції. Ці парні співвідношення принципово різняться між собою і їх неможливо змішувати. Соціальна

інтеграція і соціальна диференціація – такі процеси чи стани, які взаємобумовлюють і взаємодоповнюють одне одного, завдяки чому система (соціум, група, держава) «живе» і рухається, перебуває в усталеному стані, якщо між ними встановлюється динамічний баланс. [34].

Соціальна інтеграція і соціальна диференціація становлять функціональну єдність: соціальна інтеграція виникає і існує лише там, де існує диференційованість, множинна розподільність, а остання може відбуватись лише у межах певної соціальної цілісності. Співвідношення соціальної інтеграції і соціальної дезінтеграції характеризує інший аспект процесу функціонування і розвитку певного соціуму – момент або етап закономірного розпаду, подрібнення, спрощення системи, її редукції до окремих частин, одні з яких гинуть, а інші – набувають самостійного буття. Дезінтеграція може також означати не розпад системи як цілого, а випадання з неї лише окремих її елементів, частин, які починають функціонувати за новим алгоритмом і рухатись у «своєму напрямі».[58].

Соціальна інтеграція – це важливий об'єкт соціологічного аналізу, який вивчається з метою розуміння та аналізу процесу включення індивідів та груп у суспільство. Цей процес включає в себе різноманітні аспекти соціального життя, і він є ключовим для розуміння функціонування суспільства та взаємодії між його складовими частинами. Ось декілька ключових аспектів соціальної інтеграції як об'єкта соціологічного аналізу:

1. Адаптація до нового середовища: соціологи досліджують, як індивіди та групи адаптуються до нових умов життя та спілкування у новому соціальному середовищі, зокрема при міграції або при переході в іншу соціальну групу.

2. Включеність і соціальне спілкування: дослідження включеності в суспільство, зв'язків та взаємодії з іншими членами суспільства, включаючи сім'ю, друзів, колег тощо.

3. Зайнятість та працевлаштування: вивчення трудової інтеграції, включаючи процес пошуку роботи, типи робіт та умови праці.

4. Мовна адаптація: дослідження процесу вивчення та використання мови у спілкуванні та в різних сферах життя.
5. Соціальна підтримка і взаємодія: вивчення ролі підтримки з боку сім'ї, друзів, громадських організацій та інших соціальних мереж у процесі інтеграції.
6. Міжкультурна інтеграція: дослідження взаємодії різних культур, у тому числі при міграції або в міжкультурному середовищі.
7. Соціальна ідентичність і самоусвідомлення: аналіз того, як індивіди розуміють свою приналежність до певної соціальної групи та як це впливає на їхню поведінку і сприйняття.
8. Соціальні норми та цінності: вивчення того, як інтегровані індивіди приймають і виконують соціальні норми та цінності суспільства.
9. Взаємодія з іншими соціальними явищами: аналіз зв'язку інтеграції з іншими соціальними явищами, такими як соціальна мобільність, дискримінація, нерівність тощо.
10. Публічна політика та програми інтеграції: вивчення ефективності соціальних політик та програм, спрямованих на підтримку соціальної інтеграції, і їх впливу на суспільство.
11. Дослідження соціальної інтеграції: допомагає розуміти, як індивіди та групи взаємодіють та адаптуються в суспільстві, і може служити основою для розвитку політики та програм, спрямованих на підтримку цього процесу.
12. Трудова інтеграція: аналіз зайнятості та працевлаштування індивідів, а також їхніх умов праці, доходів та можливостей кар'єрного росту.
13. Соціальна мобільність: дослідження можливостей індивідів підніматися по соціальній літері та змінювати свій соціальний статус.
14. Культурна адаптація і ідентичність: вивчення, як індивіди зберігають свою культурну ідентичність та як вони адаптуються до нових культурних контекстів.

15. Ставлення до меншинства: аналіз ставлення суспільства до індивідів і груп, які потребують інтеграції, і можливих випадків дискримінації чи ворожнечі.

16. Соціальна політика і програми інтеграції: вивчення ефективності та результатів соціальних політик та програм, спрямованих на підтримку соціальної інтеграції.[22].

Соціальна інтеграція є значущим об'єктом соціологічного аналізу, і вона детально вивчалася в соціологічній літературі. Зокрема, теоретичні підходи до соціальної інтеграції: в соціології існують різні теоретичні підходи до розуміння соціальної інтеграції. Зокрема, функціоналістський підхід Берта Хузера, який досліджує, як індивіди і групи виконують різні ролі у суспільстві для забезпечення його стабільності. Також, конфліктологія Бурнхарда Лазерфельда, яка аналізує конфлікти і розриви в соціумі, які можуть заважати інтеграції.

Вивчення соціальної інтеграції є фундаментальною галуззю соціології, оскільки вона розкриває процеси, що відбуваються в суспільстві і впливають на життя індивідів. Теоретичні підходи до соціальної інтеграції визначаються різними підходами та парадигмами в соціології. Давайте розглянемо деякі з них:

Функціоналістський підхід (Берт Г. Хузер): Функціоналізм розглядає суспільство як складну систему, де кожен елемент виконує певну функцію для забезпечення стабільності і інтеграції суспільства. У цьому контексті соціальна інтеграція розглядається як процес, що допомагає забезпечити гармонію та спільний порядок в суспільстві.[7].

Конфліктологія (Бурнхард Лазерфельд): Конфліктологія аналізує конфлікти і розриви в суспільстві, які можуть заважати процесу соціальної інтеграції. Вона досліджує різні види конфліктів, соціальні нерівності та суперечності, які можуть впливати на включення індивідів та груп у суспільний контекст.[8].

Символічний інтеракціонізм: Цей підхід розглядає соціальну інтеграцію через призму символічних взаємодій та спілкування. Він ставить у центр уваги роль символів, мови та культури в процесі інтеграції та взаємодії між індивідами.

Мультикультуралізм: Цей підхід розглядає інтеграцію через призму різноманітності та багатомовності. Він підкреслює важливість взаємодії різних культур та визнає можливість існування різних ідентичностей в межах суспільства.

Конструктивізм: Цей підхід розглядає процес інтеграції як активний процес конструювання соціальної реальності. Він висуває ідею, що індивіди самі активно впливають на процес інтеграції через свої дії, сприйняття та інтерпретацію.

Ці теоретичні підходи дають можливість глибше розуміти різні аспекти соціальної інтеграції та використовувати різноманітні методологічні інструменти для дослідження цього важливого процесу. Підходи до розуміння соціальної інтеграції можуть бути використані для аналізу інтеграції українців після вимушеної міграції та для розробки ефективних політичних та соціальних стратегій для покращення їхнього становища в нових суспільствах.

Показники та вимірювання інтеграції: в літературі також розглядаються методи та індикатори для вимірювання соціальної інтеграції. Наприклад, індекс соціальної інтеграції, який включає різні аспекти інтеграції, такі як зайнятість, освіта, участь у громадських ініціативах.[20].

Вимірювання інтеграції важливо для оцінки успішності міграційних процесів і розробки ефективних політик та програм інтеграції. Індекси та показники інтеграції допомагають кількісно оцінити рівень адаптації мігрантів у приймаючому суспільстві та визначити, наскільки вони успішно інтегруються у різні сфери життя. Зокрема, можна враховувати наступні показники та методи вимірювання інтеграції:

1. Зайнятість: Оцінка рівня зайнятості мігрантів, їхня заробітня плата та умови праці. Цей показник може вказувати на економічну інтеграцію.
2. Освіта: Врахування рівня освіти та доступу до освітніх можливостей. Вищий рівень освіти може сприяти кращій інтеграції на ринку праці.
3. Мовна компетентність: Оцінка рівня мовної компетентності мігрантів у мові країни прийому. Володіння мовою сприяє кращій комунікації та соціальній інтеграції.
4. Участь у громадських ініціативах: Аналіз участі мігрантів у громадських організаціях, культурних подіях, та інших формах громадського життя. Це може вказувати на культурну та соціальну інтеграцію.
5. Соціальні мережі та підтримка: Оцінка наявності соціальних мереж та підтримки українців у приймаючому суспільстві. Соціальна підтримка важлива для психологічного благополуччя мігрантів.
6. Громадянство та права: Вивчення статусу мігрантів щодо громадянства та прав в країні прийому. Це може вказувати на їхню легальну інтеграцію.
7. Економічна самодостатність: Аналіз того, наскільки мігранти є економічно самодостатніми та незалежними від допомоги або соціальних програм.
8. Індeksi інтеграції: Використання індексів, таких як індекс соціальної інтеграції, для комплексної оцінки рівня інтеграції на основі декількох показників. Вимірювання інтеграції може бути складним завданням, оскільки цей процес багатогранний і залежить від багатьох чинників. Однак, враховуючи різні аспекти і застосовуючи відповідні методи вимірювання, можна отримати більш об'єктивну картину стану інтеграції українців після вимушеної міграції за кордон.
9. Міжкультурна інтеграція: зростаюча міжнародна міграція спричинила підвищений інтерес до міжкультурної інтеграції.

10. Соціальне включення та виключення: важливим питанням є вивчення факторів, які призводять до соціального виключення та способи підтримки соціального включення.[60].

Розглянуті теоретичні підходи, такі як функціоналізм та конфліктологія, надають можливість розуміти різні аспекти соціальної інтеграції та її складнощі. Також, обговорені індикатори та методи вимірювання інтеграції, включаючи індекс соціальної інтеграції, надають засоби для кількісного аналізу процесів адаптації мігрантів. Ці інструменти є важливими для отримання об'єктивних даних та визначення рівня інтеграції.

Розуміння та вимірювання соціальної інтеграції мають велике значення для розробки політики та програм інтеграції, які сприяють успішній адаптації мігрантів та їхній взаємодії з приймаючим суспільством. Цей підрозділ становить основу для подальших досліджень та допоможе глибше розуміти процеси інтеграції українців у новому соціальному та культурному середовищі.

1.2. Особливості та процес соціальної інтеграції вимушених мігрантів за кордоном

Вимушена міграція – це постійна або тимчасова зміна місця проживання людей з причин, що не залежать від них, як правило, у супереччя їхньому бажанню (стихійне лихо, екологічні катастрофи, промислові аварії, військові дії, політичне переслідування). Вимушену міграцію треба відрізнити від примусової міграції, в основі якої лежать розпорядження цивільної або військової адміністрацій (вислання, депортація, тощо). Підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до класифікації міграції за ознакою добровільності суттєво різняться. Так, деякі автори пропонують примусове переселення, яке знаходить відображення у таких категоріях, як «вислані», «депортовані», «недобровільно переміщені», вважати частиною вимушеної міграції, у той час, як інші науковці виділяють таку категорію в окремий вид [8, с. 11].

Сучасною світовою практикою визначено декілька категорій вимушених мігрантів: біженці, шукачі притулку та вимушено переміщені особи (переселенці). [6].

Вимушені мігранти :

- Зовнішні (шукачі притулку, біженці);
- Внутрішні:
- ВПО (переселенці-I (розвиток інфраструктури); переселенці-E (екологічні катастрофи та стихійні лиха); переселенці-O (озброєнні політичні конфлікти та воєнні дії).

Ці категорії, які сформовано за основними причинами міграції, охоплюють як внутрішнє, так і зовнішнє переміщення та належать до легальної міграції. Статус, умови переміщення, вплив держави та політика уряду щодо кожної з названих категорій мігрантів суттєво відрізняються та потребують окремого розгляду й розробки відповідних інструментів регулювання.[11].

Вимушена міграція – це переміщення особи, що супроводжується перетинанням державного кордону, у зв'язку з учиненням щодо неї або членів її сім'ї насилля чи переслідування в будь-якій формі або реальною можливістю піддатися насиллю чи переслідуванню, а також вимушене переміщення громадян України, іноземців чи осіб без громадянства, які проживають чи перебувають в Україні, що супроводжується перетинанням меж адміністративно-територіальних одиниць України у зв'язку з екологічними, техногенними та іншими обставинами надзвичайного характеру.[50].

Вимушена міграція українців через війну є серйозною глобальною проблемою, яка виникла внаслідок конфлікту на сході України, що почався у 2014 році. Цей конфлікт призвів до значної кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та мігрантів, які були змушені залишити свої домівки через загрозу безпеці, насильство та економічну нестабільність. Вимушена міграція українців через цей конфлікт має глибокий вплив на

самих мігрантів, а також на Україну та країни, які приймають українських біженців.[70].

Деякі ключові аспекти вимушеної міграції українців через війну включають:

- Гуманітарна криза: Конфлікт на сході України призвів до значної гуманітарної кризи зі знищенням інфраструктури, втратами людських життів, руйнуванням житла і іншими трагедіями. Багато мігрантів шукають безпеку та допомогу.

- Внутрішні переміщені особи (ВПО): Багато українців були змушені покинути свої домівки та переміститися в інші частини України через конфлікт. Це створює складні виклики для уряду та міжнародних гуманітарних організацій.

- Загальна міграція: Після початку конфлікту багато українців мігрували за кордон, зокрема до сусідніх країн Європи. Це створило великі навантаження на міграційні служби та соціальні системи країн-приймачів.

- Виклики інтеграції: Українські мігранти, незалежно від того, чи їхнє переміщення було внутрішнім чи міжнародним, стикаються з труднощами в процесі інтеграції у новій соціокультурній та економічній обстановці.

- Політика та міжнародна співпраця: Розв'язання проблем, пов'язаних з вимушеною міграцією українців, потребує співпраці між Україною та міжнародними партнерами, включаючи гуманітарні та правозахисні організації.

Важливо надавати підтримку вимушеним мігрантам, допомагати їм в процесі інтеграції, та шукати політичні та мирні шляхи для вирішення конфлікту на сході України, щоб українці могли повернутися до своїх домівок в безпеці та гідних умовах.[10].

За правовою ознакою мігрантів поділяють на легальних, напівлегальних, нелегальних. Легальні мігранти перетинають міжнародні кордони на законних підставах, тобто мають візу на в'їзд на певний термін

або, перебуваючи в інших країнах, продовжили термін її дії. Напівлегальні мігранти, маючи візу, прибувають до країни на законних підставах, але через певний час з різних причин відмовляються виїхати до своєї батьківщини і залишаються у країні перебування. Нелегальні мігранти покидають країни постійного проживання, перетинають кордони держав без офіційного дозволу, тобто без візи на в'їзд.[30].

За способом реалізації міграції поділяються на організовані та неорганізовані, індивідуальні. Перша здійснюється за допомогою й за участі державних та громадських органів, другі ж – силами й коштом самих мігрантів без матеріальної та організованої підтримки з боку будь-яких установ.[60].

Для дослідження міграційних процесів велике значення має визначення соціально-демографічних характеристик мігрантів, оцінка обсягів міграцій, вивчення кількісних і структурних характеристик міграційних процесів, прогнозування напрямків та інтенсивності їх розвитку. Вивчення міграційних процесів ґрунтується на матеріалах переписів населення, даних поточного обліку мігрантів, вибіркового дослідження окремих міграційних потоків. Основним джерелом оперативної інформації про міграцію населення в Україні сьогодні є поточний облік міграційних подій. Він здійснюється шляхом безпосередньої реєстрації осіб, задіяних у міграційних процесах, тих, хто виписується з попереднього або прописується на новому місці проживання. Ця процедура пов'язана із заповненням талонів статистичного обліку до адресних листків прибуття та вибуття.[48].

Структуру загальних міграційних потоків, їх питому вагу, з якої наочно можна уявити її кількісний і якісний характер (орієнтовно, тому що ці пропорції змінюються, хоча й у відносно невеликих розмірах).[45].

Соціальна інтеграція вимушених мігрантів за кордоном є складним процесом, який включає в себе ряд особливостей і викликів. Вимушена міграція може виникати через війни, природні катастрофи, політичні кризи та інші надзвичайні ситуації, і це може створити додаткові труднощі для

соціальної інтеграції. Ось деякі з основних особливостей і процесів соціальної інтеграції вимушених мігрантів за кордоном:

1) травматичний досвід і структурні перешкоди: вимушені мігранти часто переживають травматичні події і стресові ситуації, що може впливати на їхню психічну та фізичну стійкість. Поєднання цього досвіду зі структурними перешкодами у новій країні, такими як мовна бар'єрів та складність отримання легального статусу, може ускладнити процес інтеграції;

2) культурна адаптація: вимушені мігранти зазвичай мають різні культурні та релігійні підґрунтя, і їхнє включення в нове суспільство може вимагати адаптації до нових культурних норм і цінностей. Це може створювати конфлікти та незручності;

3) мовна адаптація: однією з ключових складових соціальної інтеграції є мовна адаптація. Вимушені мігранти повинні вивчити мову країни призначення, щоб спілкуватися, працювати та отримувати освіту. Брак мовних навичок може бути серйозною перешкодою для інтеграції;

4) трудова інтеграція: для багатьох вимушених мігрантів важливо знайти роботу, що відповідає їхнім навичкам та освіті. Проте, часто це важко досягти через відсутність місцевого досвіду та визнання кваліфікацій;

5) соціальна підтримка і включеність: соціальна підтримка та включеність в нове суспільство грають важливу роль у процесі інтеграції. Важливо, щоб мігранти мали доступ до психологічної, медичної та соціальної підтримки;

6) легальний статус і правовий захист: отримання легального статусу в новій країні є важливим кроком для забезпечення правового захисту вимушених мігрантів. Нелегальний статус може призвести до юридичних проблем і змусити залишати країну;

7) культурний обмін і співробітництво: співпраця між вимушеними мігрантами та місцевим населенням може сприяти культурному обміну та покращити взаєморозуміння;

8) соціальна диверсифікація: в новій країні може бути різноманітність вимушених мігрантів за походженням, релігією, культурою та іншими характеристиками, що створює ситуацію соціальної диверсифікації, яка може мати свої виклики та переваги.[41].

Ці особливості та процеси соціальної інтеграції вимушених мігрантів за кордоном створюють складний ландшафт, який вимагає від урядів, громадськості та академічних дослідників уваги та дії для забезпечення успішної інтеграції та стабільності в суспільствах, що приймають мігрантів.

Соціальна інтеграція вимушених мігрантів за кордоном є складним процесом, який включає в себе ряд особливостей і викликів. Вимушена міграція може виникати через війни, природні катастрофи, політичні кризи та інші надзвичайні ситуації, і це може створити додаткові труднощі для соціальної інтеграції. [64].

Міграція у зв'язку з війною, відома також як вимушена міграція або внутрішнє переміщення, виникає унаслідок воєнних конфліктів, військових дій або політичних криз. Ця форма міграції вимагає від людей залишити свої домівки через загрозу фізичному здоров'ю та життю.

Ось деякі ключові аспекти міграції у зв'язку з війною:

1. Гуманітарна криза: Воєнні конфлікти призводять до значної гуманітарної кризи з численними жертвами, руйнуванням інфраструктури, голодом та хворобами. Люди, які опиняються в зоні війни, шукають безпеки і допомоги.

2. Внутрішнє переміщення: Військові конфлікти можуть призвести до внутрішнього переміщення населення в межах власної країни. Це вимагає зміни місця проживання та пошуку нового житла.

3. Перетин кордонів: Деякі люди вибираються за межі власної країни, намагаючись знайти притулок в інших країнах. Це може призвести до створення великих потоків біженців, що ставлять перед викликами приймаючі країни.

4. Громадянські права та захист біженців: Люди, які мігрують через війну, можуть потребувати захисту та підтримки в нових умовах. Міжнародні організації та правозахисні групи грають важливу роль у наданні допомоги та захисту біженцям.

5. Повернення та відновлення: Після завершення війни, багато людей прагнуть повернутися до своїх домівок і відновити своє життя. Процес відновлення та відбудови після війни може бути тривалим та складним.[25].

Міграція у зв'язку з війною є складною проблемою, яка вимагає співпраці між урядами, міжнародними організаціями та громадянськими групами для надання допомоги біженцям та забезпечення їхньої безпеки та гідного статусу. Одночасно важливо робити усе можливе для запобігання виникненню воєнних конфліктів та розв'язання їхніх причин для забезпечення миру та стабільності в світі.

Слід відзначити, що на рівні особистості адаптація українських мігрантів у іноземному соціокультурному середовищі пов'язана з процесом соціалізації, засвоєнням властивих іноземному середовищу культурних норм, цінностей та зразків поведінки. Таким чином, адаптація українських мігрантів у іноземному соціокультурному середовищі – це способи та форми їх повсякденної взаємодії з життєвим середовищем, яке створює їм умови для успішного входження в дане середовище та освоєння відповідних форм соціокультурної діяльності. Результатом такої адаптації є набуття українськими мігрантами індивідуального досвіду життєдіяльності в умовах нового середовища, нової культури, і, як очікується, асиміляція в це іноземне соціокультурне середовище. [33].

Сам процес адаптації українських мігрантів до загальноприйнятих соціально-культурних норм та правил іноземних країн, де вони перебувають, є складним процесом, який має цілий ряд характерних проблем. Так, серед ключових проблем українських мігрантів можна виділити наступні: моральні, культурні та естетичні проблеми; проблеми спілкування (мовний бар'єр); проблеми економічного характеру; соціальні проблеми

(дискримінація, соціальна ізоляція, комунікативні проблеми, психологічні труднощі) [2, с. 47-50].

До ключових особливостей проблематики адаптації українських мігрантів у іноземному соціокультурному середовищі ми можемо віднести:

1. Українські мігранти змушені долати психологічні бар'єри, пов'язані із переїздом у нове культурне середовище, та виходити із соціальної ізоляції (або самоізоляції в межах своєї етнічної та культурної спільноти).

2. Обмежені можливості при отриманні соціальної допомоги, проблеми при спробах знайти роботу та отримати адекватну умовам регіону оплату праці.

3. Фінансові проблеми, обмежений доступ до освітніх ресурсів.

4. Брак родинних відносин та друзів, який поступово заміщується залученням до громадського та культурного життя місцевої громади, активністю у місцевих соціальних мережах, наявністю нових знайомств [24, с. 28-31].

Отже, наразі адаптація українських мігрантів до особливостей соціального та культурного середовища в іноземних країнах пов'язана з численними перешкодами. Українські мігранти змушені проходити процес адаптації до нових соціокультурних цінностей та традицій, які не характерні для історичного місця їх проживання та суперечать їх естетичним, моральним, культурним, релігійним, політичним поглядам. Тобто вище перераховане може викликати внутрішню конфліктність, неготовність сприймати нові культурні цінності, а на рівні соціалізації – ефективно засвоювати нові соціальні норми, опановувати нові вміння та навички.

Висновки до другого підрозділу

Було розглянуто ключові теоретичні підходи та методологічні підходи до дослідження процесів інтеграції мігрантів в нових соціокультурних та економічних середовищах. Основні висновки з цього розділу можуть бути сформульовані наступним чином:

– **Різноманітність теоретичних підходів:** У соціології і наукових дослідженнях інтеграції існують різноманітні теоретичні підходи, які допомагають розуміти цей складний процес з різних точок зору. Теоретичні моделі, такі як функціоналізм і конфліктологія, відкривають широкий аналітичний спектр для вивчення інтеграції мігрантів.

– **Важливість методологічних підходів:** Дослідження інтеграції вимагає використання різних методів та інструментів для збору та аналізу даних. Індикатори та індекси інтеграції, такі як індекс соціальної інтеграції, допомагають об'єктивно виміряти процеси інтеграції та визначити їхній рівень.

– **Складність інтеграції:** Процес інтеграції мігрантів - це складний і багатоплановий явище, яке включає в себе різні аспекти, такі як зайнятість, освіта, культурна адаптація та участь у громадських ініціативах. Всі ці аспекти взаємодіють та впливають на процес інтеграції.

– **Специфіка вимушеної міграції:** В контексті України, вимушена міграція через війну набула особливого значення та вимагає уваги до гуманітарних та політичних аспектів. Соціологічні дослідження інтеграції українців, які змушені були мігрувати за кордон, повинні враховувати цю специфіку.

Висновки з цього розділу надають базу для подальших досліджень інтеграції українців після вимушеної міграції та допомагають глибше розуміти цей важливий процес для як мігрантів, так і для суспільства, яке їх приймає. Розуміння та вивчення інтеграції мають важливе значення для розробки політики та програм, які сприяють успішній адаптації мігрантів та їхній взаємодії з приймаючим суспільством.

РОЗДІЛ 2. СТАНОВИЩЕ ТА ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ В ГРУЗІЇ

2.1. Соціально-демографічний портрет українських вимушених мігрантів у грузинському суспільстві

Соціально-демографічний портрет – це аналіз соціальних та демографічних характеристик певної групи людей, який може включати в себе такі параметри, як вік, стать, освіта, дохід, рівень зайнятості, місце проживання, національність та інші. Наприклад, соціально-демографічний портрет вимушено переміщених осіб з України включає такі параметри, як статевовікова структура, країни-реципієнти, статус біженця, нелегальна міграція, тимчасовий захист та інші.[73].

Якщо говорити про збір соціальних даних в загальному понятті це проведення соціологічних опитувань, аналіз даних із архівів органів реєстрації актів цивільного стану, соціальних служб та спостереження за зміною статистики. В більш широкому розумінні збір соціальних даних являє собою ніщо інше, як цілий комплексний процес, показники якого формують дані, що істотно впливають також на економічну та медичну демографію. Завдяки сукупності цих показників, за визначенням статистичної комісії ООН і здійснюється перепис населення, який являє собою єдиний процес збирання, узагальнення, оцінки, аналізу та публікації цих даних, станом на певний момент часу, що стосуються всього населення країни або чітко визначеної її частини.[53].

Населення може змінюватися через три процеси: народжуваність, смертність і міграція. Народжуваність передбачає кількість дітей, які мають жінки, і її слід порівняти з плодючістю (дітородним потенціалом жінки) [1].

Смертність – це вивчення причин, наслідків і вимірювання процесів, що впливають на смерть членів населення. Демографи найчастіше вивчають смертність за допомогою таблиці смертності, статистичного пристрою, який надає інформацію про умови смертності (зокрема, очікувану тривалість життя) населення[2].

Соціально-демографічний портрет українських вимушених мігрантів у грузинському суспільстві може включати різноманітні аспекти, які характеризують цю групу людей. Однак, оскільки міграція та її характеристики можуть різнитися з часом, давайте розглянемо загальні аспекти:

1) Вік та стать: українські вимушені мігранти у Грузії можуть включати жінок та чоловіків різного віку. Зазвичай, ця група може включати молодих людей, які шукають роботу або освіту, а також сім'ї, які шукають притулку від конфліктів чи природних катастроф.

2) Освіта: освітній рівень мігрантів може бути різним, від людей з вищою освітою до тих, хто має менший освітній досвід.

3) Професійна спрямованість: група мігрантів може включати різних фахівців, включаючи робітників, спеціалістів, медичних працівників, вчителів тощо.

4) Сімейний стан: українські мігранти можуть бути самотніми або мати сім'ї. Сімейний стан може впливати на їхній вибір міграції та потреби в житлі та послугах.

5) Мовна адаптація: залежно від тривалості перебування в Грузії та контакту з місцевими жителями, мігранти можуть мати різний рівень володіння грузинською мовою.

6) Місце проживання: мігранти можуть жити у великих містах, таких як Тбілісі, або в менших населених пунктах.

7) Зайнятість: мігранти можуть займатися різними видами діяльності, включаючи роботу в сфері послуг, сільського господарства, медицини тощо.

8) Соціальна інтеграція: для багатьох мігрантів соціальна інтеграція, включаючи доступ до освіти, охорони здоров'я, праці та житла, може бути важливою для успішного проживання в Грузії.[4].

Якщо говорити про більш детальні проблеми, з якими стикаються українці, можна виділити ряд складностей, а саме:

Перше місце займає туга за рідними, друзями та домівкою є найбільшою складністю на новому місці. До труднощів емоційного характеру можна віднести:

- невизначеність та відсутність планів;
- стрес, депресія або інші психологічні проблеми ;
- брак комунікації;
- брак інформації з інтеграційних або правових питань ;
- незрозуміння соціальних або культурних особливостей іншої країни.

Також найбільшою трудностю є пошук окремого житла, роботи та медикаментів.

Незважаючи на те, що традиційно біженцям за кордоном дорікають надмірною жагою до соціальних виплат, лише половина українців насправді отримує допомогу від держави в якій шукає захисту. Грошові виплати та фінансову підтримку з України отримують не весь відсоток біженців, які перебувають за кордоном. Наприклад в Грузії крім того, що існують разові грошові виплати від різних спонсорів, існують також щомісячні виплати для українських переселенців у сумі 45 ларі на людину (621 гривня) але багато біженців не готові витратити свій час на оформлення документів для такої невеликої суми, а також деякі люди вважають що ці гроші більше потрібні іншим біженцям ніж їм самим. Також для оформлення щомісячних виплат треба одразу отримати статус біженця, але не всі вирішили оформлювати цей статус, тому просто відмовились від грошових виплат за власним бажанням. [57].

Щоб швидше адаптуватись до життя в Гузії, українці мають постійно отримувати інформацію про правила перебування в місці тимчасового проживання. Так, найпопулярнішим джерелом отримання цієї інформації є групи в соціальних мережах. На другому місці опинились родичі чи друзі, що проживають в країні перебування. Третє місце посіли волонтери. А четверте міграційна служба.

Найбільший брак інформації у біженців існує щодо:

- прав перебування за кордоном;
- пересування;
- працевлаштування;
- пошуку житла;
- освіти;
- доступу до громадського життя.

Труднощі, з якими зіштовхнулись біженці під час пошуку роботи, виявились:

- брак потрібного досвіду і навичок;
- малі діти та обмежена працездатність;
- брак вакансій за спеціальністю;
- небажання роботодавців брати на роботу іноземців,
- знання мови.

Поведінкові особливості українців у міграції свідчать, що переселенці облаштовуються на новому місці, планують свій побут та продовжують допомагати рідним в Україні.[17].

На даний момент переселенці вже оформили картку місцевого оператора мобільного зв'язку. А також займаються оформленням медичного страхування; допомагають тим, кого залишили в Україні; орендують окреме житло; вивчають місцеву мову; планують брати участь у житті міста або селища, де наразі проживають.[12].

Наразі українці закордоном вже активно користуються місцевими сервісами, починаючи від закладів громадського харчування і закінчуючи

послугами в галузі краси. Але низька якість сервісу, на яку біженці схильні скаржитися після життя в Україні, є найбільшим негараздом перебування за кордоном.[2].

Грузинське суспільство та держава на початку війни для українських переселенців почала створювати: благодійні фонди, громадські організації, місце тимчасового проживання, гуманітарну допомогу, грошові виплати, оформлення документів, україномовні школи та дитячі садочки та багато іншого, про що я хотіла розповісти більш детально.

В Грузії створено 12 українських громадських організацій, які в силу своїх можливостей проводять роботу, направлену на задоволення мовних, культурних, освітніх та інших потреб наших співвітчизників. Більшість організацій функціонують у містах Тбілісі, Батумі. [65].

Українські громадські організації Грузії мають статус непідприємницьких (некомерційних) юридичних осіб. Відповідно до своїх статусів у більшості організацій її голова обирається на певний період більшістю голосів виконавчого органу/членів організації. Зазвичай управління організаціями здійснюється колегіально – через правління/збори тощо.[25].

Українські організації Грузії здійснюють активну діяльність у гуманітарній сфері. Ведеться регулярна робота з поглиблення знань про Україну, її історію, популяризується українська мова і література, вшановується пам'ять видатних українських письменників і поетів. Важливою є робота хореографічних і співочих ансамблів, театральних і художніх студій, які створені майже у всіх осередках української громади. Так, при Асоціації українців – мешканців Грузії діє культурно-освітній центр, у рамках якого працюють бібліотека, дитяча художня студія, хореографічний, вокальний, музичний, вокально-інструментальний гуртки, створені вокальний ансамбль «Сонечко», хореографічний ансамбль «Червона калина», молодіжний хор «Юність». У м. Руставі вже понад 10 років успішно функціонує ансамбль «Чорнобривці».[13].

Вивчення в Грузії української мови, літератури, історії та географії здійснюється у 3 українських громадських організаціях – суботніх/недільних школах при Союзі журналістів «Будинок грузинсько-української преси та книги (м. Тбілісі), Міжнародному українському культурно-освітньому центрі ім. Тараса Шевченка та Грузинсько-українській культурно-просвітницькій організації «Єдність» (м. Батумі).[35].

Донедавна важливим українським освітянським осередком була також і публічна школа № 41 ім. М.Грушевського у м. Тбілісі. Разом з тим, у 2011 р. у рамках загальної оптимізації системи грузинських учбових закладів та за ініціативою керівництва школи, в якій на той час навчалося 200 дітей, МОН Грузії прийняло рішення про розширення школи шляхом приєднання до неї сусіднього загальноосвітнього російськомовного учбового закладу. Наразі школа ім. М.Грушевського перетворилась на звичайну грузинську школу з вивченням російської (переважно) та української мови і літератури.

Посольство України в Грузії підтримує постійні зв'язки з українськими громадськими організаціями Грузії. На постійній основі представники громади залучаються до всіх організованих Посольством заходів з відзначення пам'ятних і значимих для України дат і національних свят. Щороку надається сприяння у проведенні таких заходів української громади Грузії, як щорічний Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді ім. Т.Шевченка, Конкурс декламаторів Шевченківської поезії, День української писемності та мови.

З огляду на діючі карантинні обмеження, що були запроваджені компетентними органами Грузії у зв'язку з триваючою пандемією COVID-19 протягом 2020-22 рр. заходи були переведені в онлайн формат.[68].

Отже, проблеми працевлаштування, окремого житла, мовне питання, освіти, здоров'я стали найбільшми для українських біженців. Так як в Грузії з самого початку прийому біженців зросли ціни на житло, тому людям які знаходяться без роботи або їх дохід складає суму якої недостатньо для окремого житла дуже важко вирішити питання стосовно житла. До цих

проблем і відноситься мовне питання з якого впливає проблема місця працевлаштування. Грузинська мова є найскладнішою для вивчення переважно від інших країн, тому людям дуже важко знайти роботу яка відповідала б посаді в Україні.

Стосовно працевлаштування українські переселенці приємно вразили місцеве населення не лише рівнем освіти та доброзичливістю, а й швидкістю пошуку роботи в новій країні. Більшість переселенців є працевлаштованими, але заробітна плата, умови праці та пост занадто відрізняються від минулого життя.

Взагалі люди продовжують адаптуватись до країни в якій перебувають, але все ще живуть з великою любов'ю та тугою за Україною, адже, задовольнивши потребу у безпеці, їм так і не вдалося задовольнити потребу у відчутті спорідненості до нового місця проживання.

2.2. Перешкоди на шляху соціальної інтеграції українських вимушених мігрантів та стратегії їх подолання

У 2021 році в Україні проживало приблизно 5000 шукачів захисту та біженців з різних частин світу – зокрема Сирії, Афганістану, Іраку, Сомалі та пострадянських країн. Ці люди втекли до України від інших конфліктів чи переслідувань, вони не мають безпечної рідної країни, куди можна повернутися, і вважають Україну своєю другою батьківщиною.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії шукачі захисту та біженці опинилися серед мільйонів переміщених осіб або зіткнулися з загрозами, які несе війна, всередині країни. Для того, щоб визначити стан цієї категорії населення БФ «Право на захист» і НІАС опитали 168 шукачів захисту та біженців в Україні. [19].

На основі зібраних свідчень, досвіду інших неурядових організацій та УВКБ ООН було підготовлено дослідження, яке визначило проблеми, з

якими стикаються шукачі захисту та біженці під час воєнного стану в Україні. [43].

Зокрема, можна виділити основні проблеми та конструктивні дії, які українська влада може вжити для покращення ситуації шукачів захисту та біженців в Україні:

1) Труднощі з доступом до процедури надання захисту. Дослідження виявило, що звернутися за міжнародним захистом в Україні під час повномасштабного вторгнення вкрай складно. Хоча Державна міграційна служба (ДМС) і відновила свою роботу у відносно безпечних районах, територіальні органи ДМС продовжують використовувати воєнний стан як виправдання для припинення реєстрації або розгляду заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Заяви про надання захисту відхиляються без будь-якого письмового повідомлення чи законної причини.

Відмова у прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту призводить до того, що шукачі захисту розглядаються як особи, які перебувають на території нелегально. 17% респондентів опитування повідомили, що їх оштрафували або затримали за незаконне перебування чи в'їзд, або їм загрожує примусове повернення до країни, з якої вони втекли.

Варто зазначити, що ні Закон «Про правовий режим воєнного стану», ні Указ Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» не обмежують право особи шукати захисту в Україні. Крім того, відповідно до підготовчих робіт (*travaux préparatoires*) Конвенції про статус біженців 1951 формулювання статті 9 Конвенції виключає відступ від усіх прав закріплених в Конвенції під час надзвичайних і виняткових обставин, включаючи право подати заяву про надання міжнародного захисту.

Відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» (Закон про біженців), рішення про відмову в прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує

додакового захисту повинно бути надано в письмовій формі. Відмова без відповідного письмового повідомлення позбавляє людей права на оскарження рішення та права на ефективний засіб правового захисту.

Доступ до пошуку захисту в Україні також може бути обмежений на законодавчому рівні внаслідок прийняття Верховною Радою України в другому читанні законопроекту 7475, який передбачає внесення змін Законів України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту». Законопроект обмежує право звертатися за захистом на кордоні, а також надає Державній прикордонній службі та Службі безпеки України дискреційні повноваження примусово видворяти іноземців та осіб без громадянства без рішення суду. Наразі прийнятий закон знаходиться на підписі у президента.

2) Перешкоди для перетину кордону та пересування всередині країни. На початку російського вторгнення країни-члени ЄС не вимагали візи чи біометричного паспорта для перетину кордону особами з України в ЄС. Однак приблизно з квітня 2022 року біженці та особи, які потребують додаткового захисту, змушені пред'являти проїзні документи для перетину кордону до ЄС. Це є проблемою, враховуючи, що більшість визнаних біженців або осіб, які потребують додаткового захисту в Україні, не мають проїзних документів. З-поміж респондентів опитування 66% сказали, що не можуть залишити територію України.

Згідно зі ст. 10 Закону про біженців, усі біженці та особи, які потребують додаткового захисту мають право отримати проїзні документи для виїзду за кордон. Навіть до повномасштабного вторгнення доводилось довго очікувати на документи, а під час воєнного стану біженцям або особам, які потребують додаткового захисту стало ще складніше їх отримати чи відновити.

Крім того, 27% респондентів зазначили, що не можуть вільно подорожувати всередині України. Деякі вказали, що не можуть покинути

своє місце проживання через контрольні-пропускні пункти поблизу або через страх бути оштрафованими чи депортованими[64].

Деякі з найбільш поширених перешкод включають:

– Мовний бар'єр: Вимушені мігранти можуть мати обмеження у володінні мовою країни призначення. Це може ускладнити знаходження роботи, отримання освіти та спілкування з місцевим населенням. Стратегія подолання: Важливо надавати мігрантам можливості вивчати мову та пропонувати курси мови. Також важливо створювати сприятливі умови для спілкування та практики мови.

– Економічні труднощі: Мігранти можуть стикатися з фінансовими труднощами, особливо в перший період після прибуття. Важливо знайти роботу, але це може бути важко через брак досвіду та мережі контактів. Стратегія подолання: Надавати мігрантам підтримку при пошуку роботи, надавати інформацію про вакансії та професійний розвиток.

– Культурні різниці і дискримінація: Мігранти можуть стикатися з культурними різницями та можуть бути об'єктом дискримінації або стереотипів. Стратегія подолання: Освітня робота та сприяння міжкультурному розумінню можуть допомогти зменшити культурні конфлікти. Також важливо мати законодавство, яке запобігає дискримінації.

– Легальний статус: Деякі мігранти можуть мати проблеми з отриманням легального статусу в країні призначення, що обмежує їхні права та можливості. Стратегія подолання: Забезпечення правового захисту та допомоги в оформленні необхідних документів є важливими кроками для подолання цієї перешкоди.

– Соціальна ізоляція: Мігранти можуть відчувати себе ізольованими від місцевого населення та громадських заходів. Стратегія подолання: Створення можливостей для соціальної інтеракції, включаючи участь у громадських заходах і програмах, сприяє соціальній інтеграції.

– Психологічний стрес: Вимушена міграція може супроводжуватися психологічним стресом і травмами. Стратегія подолання: Надавання

психологічної підтримки та доступ до медичної допомоги може допомогти мігрантам подолати цей стрес.

Стратегії подолання цих перешкод можуть включати в себе урядові програми, громадські ініціативи та співпрацю з міжнародними організаціями. Важливо створювати інклюзивне та сприятливе середовище для соціальної інтеграції українських вимушених мігрантів у грузинському суспільстві.

3) Проблеми з поверненням в Україну з-за кордону. Дослідження підкреслює, що біженцям, які втекли до ЄС, важко повернутися в Україну, хоча вони мають на це право. Постанова КМУ «Про затвердження зразка, технічного опису та порядку видачі посвідчення особи на повернення в Україну» №285 від 5 квітня 2017 року передбачає, що біженці, особи без громадянства та особи, які потребують додаткового захисту можуть отримати посвідчення особи на повернення в Україну в дипломатичній установі за кордоном. Обов'язковою умовою для отримання цього посвідчення є втрата, викрадення або недійсність проїзного документа. Таким чином, ті біженці та особи, які потребують додаткового захисту, які ніколи не отримували проїзних документів, але тепер переміщені за кордон (оскільки багато втекли без документів), не можуть його отримати, і повернутися додому.

Деякі біженці також розповідають, що їм відмовляють у видачі вказаного посвідчення виправдовуючи це тим, що обслуговують лише громадян України. У відповіді на інформаційний запит БФ «Право на захист» до Міністерства закордонних справ України було повідомлено, що МЗС не має фінансування для видачі посвідчень на повернення особам, яким надано захист в Україні.

4) Труднощі з доступом до основних прав і засобів до існування. Законодавство України встановлює мінімальний рівень життя, який має забезпечуватися шукачам захисту та біженцям. На практиці ж умови прийому залишаються неналежними.[28].

Шукачі захисту мають лише мінімальний доступ до послуг, які вимагають ідентифікації. Це пов'язано з тим, що довідка про звернення за захистом, яку отримують всі шукачі захисту в Україні, є лише доказом того, що людина перебуває на території на законних підставах, але не є документом, що посвідчує особу.

Разом із цим, навіть особи, які мають статус біженця або додатковий захист і відповідні паспортні документи, видані Україною, повідомляють про дискримінацію в доступі до медичних послуг, освіти та працевлаштування, відповідно до дослідження.[17].

Отже, розглянемо кроки, які можна зробити для більш комфортної соціалізації українських біженців.

Перебуваючи у надзвичайно вразливій ситуації, біженці та шукачі захисту сповнені рішучості побудувати краще майбутнє як для себе, так і для своїх родин саме в Україні. Вони активно шукають можливості вивчити українську мову, знайти роботу та інтегруватися в українське суспільство. Наше дослідження виявило, що шукачі захисту та біженці в Україні стикаються з численними обмеженнями своїх прав на доступ до процедур захисту, вільне пересування, возз'єднання сім'ї та можливості для задоволення основних потреб.

Хоча українська влада, очевидно, стикається з суттєвими викликами під час воєнного стану, Україна залишається зобов'язаною міжнародним і національним правом захищати права біженців і шукачів захисту.

Влада може вжити конкретних заходів, які вимагають відносно невеликих ресурсів, щоб суттєво покращити захист цієї групи населення. Так, ДМС має відновити прийняття до розгляду заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту та пріоритезувати видачу проїзних документів. Президент України має накласти вето на законопроект 7475 із пропозицією прибрати положення, які обмежуватимуть права шукачів захисту.[15].

Державна прикордонна служба має уможливити перетин кордону для тих шукачів захисту та біженців, хто бажає шукати безпечніше місце за кордоном, та дозволити в'їзд назад в Україну всім, хто має право на повернення. Довідка про звернення за захистом має забезпечувати шукачам захисту доступ до основних прав, а посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту та проїзні документи мають бути модернізовані та оцифровані.

Висновки до другого розділу

Отже можна сказати що, перешкоди на шляху соціальної інтеграції вимушених українських мігрантів є недостатній рівень їхньої інтегрованості до місцевої громади та негативний соціально-психологічний стан. Незадовільні побутові умови, психологічний опір, латентні громадські конфлікти, низький рівень довіри до постійних мешканців гальмують процес інтеграції. Крім того, мовне питання, пошук вакансій для заробітку а також різниця менталітету та цінностей.

Місцеві мають сприймати біженців не як баласт для країни, а як ресурс розвитку, який має суттєвий потенціал. Адже біженці – це також людський ресурс, який володіє професійними знаннями та досвідом, є ініціатором започаткування нового бізнесу та носієм культури. Надзвичайно ефективним може стати використання такого людського ресурсу в містах, де спостерігається економічний застій і повільний розвиток.

Також вагомий внесок має зробити влада, тому що люди які покинули межі своєї країни все ж таки залишаються її громадянами, та більшість з них хоче повернутися через деякий час додому, а деякі вже повернулись.

РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В ГРУЗІЇ

3.1. Методологічні передумови дослідження соціальної інтеграції українців в Грузії

Дослідження було проведено для магістерської роботи. В рамках цього дослідження проведене опитування серед українців після вимушеної міграції за кордон на прикладі Грузії у місті Тбілісі.

За результатами проведеного дослідження підготовлено аналітичний звіт, висновки якого можуть бути покладені в основу інших робіт або для подальшого використання даних.

Період проведення дослідження: з 03 жовтня 2023 року по 27 жовтня 2023 року у місті Тбілісі.

Мета дослідження: аналіз і оцінка соціальної інтеграції українців в Грузії після вимушеної міграції, виявлення основних факторів, що впливають на цей процес, і формулювання рекомендацій для політики та практики, спрямованих на полегшення інтеграції мігрантів.

Основними завданнями дослідження були:

1. Проаналізувати соціальну інтеграцію як об'єкт соціологічного аналізу.

2. Дослідити особливості та процес соціальної інтеграції вимушених мігрантів за кордоном.

3. Вивчити соціально – демографічний портрет українських вимушених мігрантів у грузинському суспільстві.

4. Обґрунтувати перешкоди на шляху соціальної інтеграції українських вимушених мігрантів та стратегії їх подолання.

5. Сформулювати рекомендації для українських мігрантів, грузинських владних структур та громадськості щодо поліпшення умов інтеграції.

Дослідження складається з *якісного компонента*.

Якісний компонент передбачав проведення глибинних інтерв'ю з українцями в умовах вимушеної міграції за кордон з метою отримання оціночних суджень щодо найбільш складних та дискусійних моментів. Було проведено 30 інтерв'ю з респондентами, які були розшифровані та проаналізовані. Вибіркова сукупність становила 30 респондентів.

Для формування більш комплексного розуміння щодо позицій респондентів за ключовими питаннями, анкетування передбачало відкриті питання поряд з закритими.

3.2. Емпіричні розвідки соціальної інтеграції українців в Грузії

Розглянемо детальніше результати дослідження соціальної інтеграції українців в Грузії.

Рис. 3.1. Стать

Як ми бачимо на рис. 3.1. кількість респондентів за статтю, чоловіки та жінки розділили порівну.

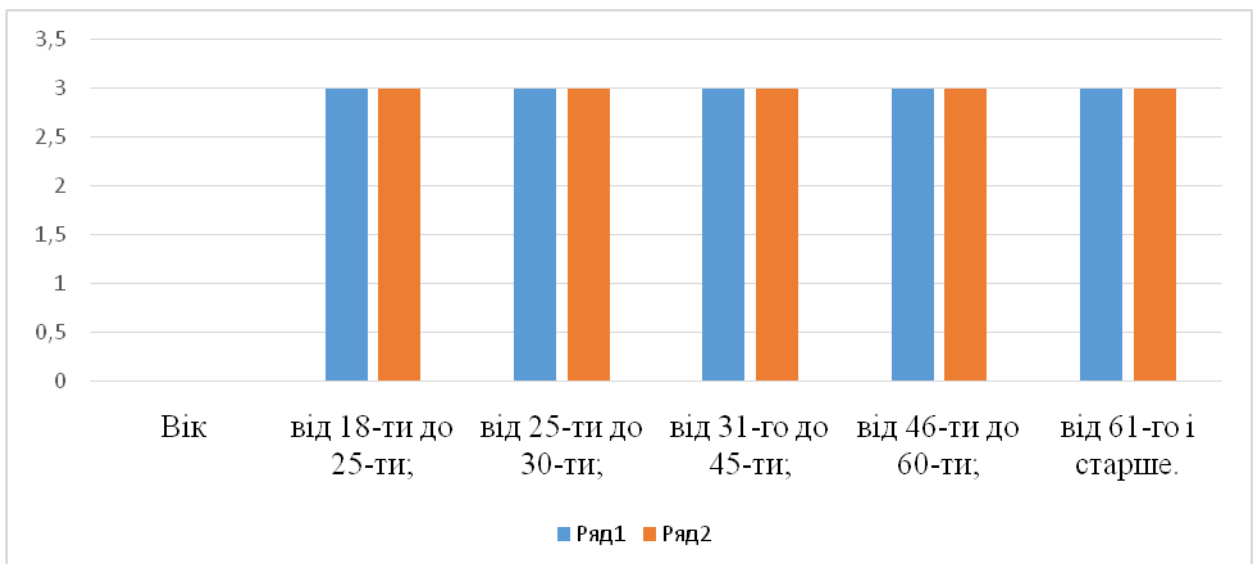

Рис. 3.2. Вік

Питання щодо віку на рис. 3.2. респонденти розподілились порівну від запропонованої кількості відповідей.

Рис. 3.3. Сімейний стан

За сімейним станом більшість опитаних респондентів (70%) на момент дослідження були одруженими.

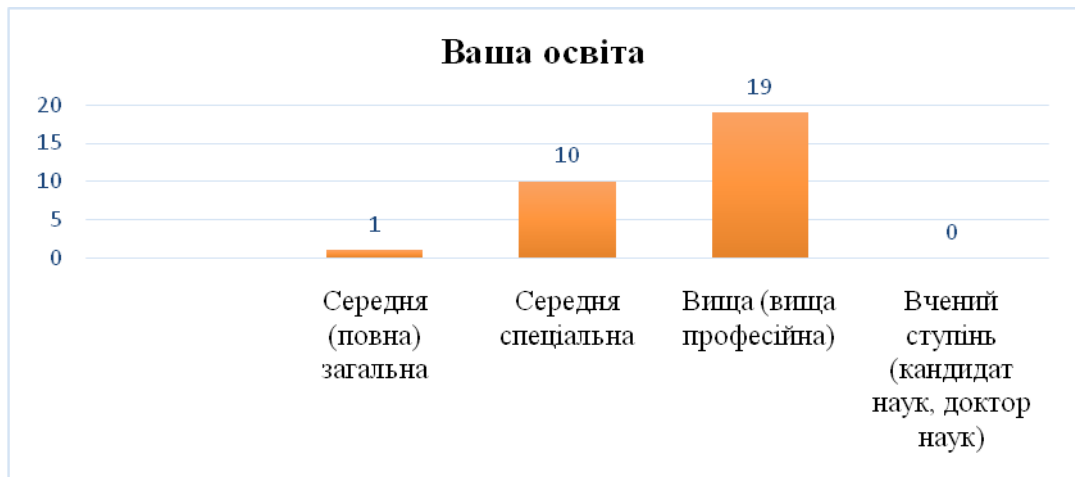

Рис. 3.4. Рівень освіти.

Серед опитаних респондентів більшість має вищу освіту (19 осіб), що показує той факт, що в Україні вони обіймали кваліфіковані посади з достатнім рівнем заробітної плати.

Для виявлення та подальшого зрівняння праці українських вимушених мігрантів, потрібно з'ясувати до якого профілю належить освіта, яку здобули респонденти. (рис. 3.5.)

Рис. 3.5. До якого профілю належить освіта яку ви здобули

За результатами відповідей на рис. 3.5. бачимо, що соціальні науки та технічні спеціальності значною мірою переважають кількість інших.

На поставлене запитання, як давно ви живете в Грузії? Ми дійшли такого результату. Більшість респондентів відповіли, що проживають 1 – 2 роки а саме (19 чоловік). Наступне місце за кількістю займає відповідь, більше 2х років (7 чоловік). Останній варіант був, менше ніж півроку (4 чоловіка). За результатами відповідей, слід зазначити, що відповідь 1-2 роки є найбільш поширеним варіантом, саме цей розрахунок часу приблизно відповідає початку повномасштабної військової агресії, де люди активно почали приїжджати до Грузії.

За причиною переїзду до Грузії, найпоширенішими варіантами були: військовий стан в Україні; за інших обставин; бажання імігрувати в іншу країну. Виходячи з цього питання, можна сказати, що для більшості людей саме військовий стан в Україні став ключовою причиною міграції до Грузії.

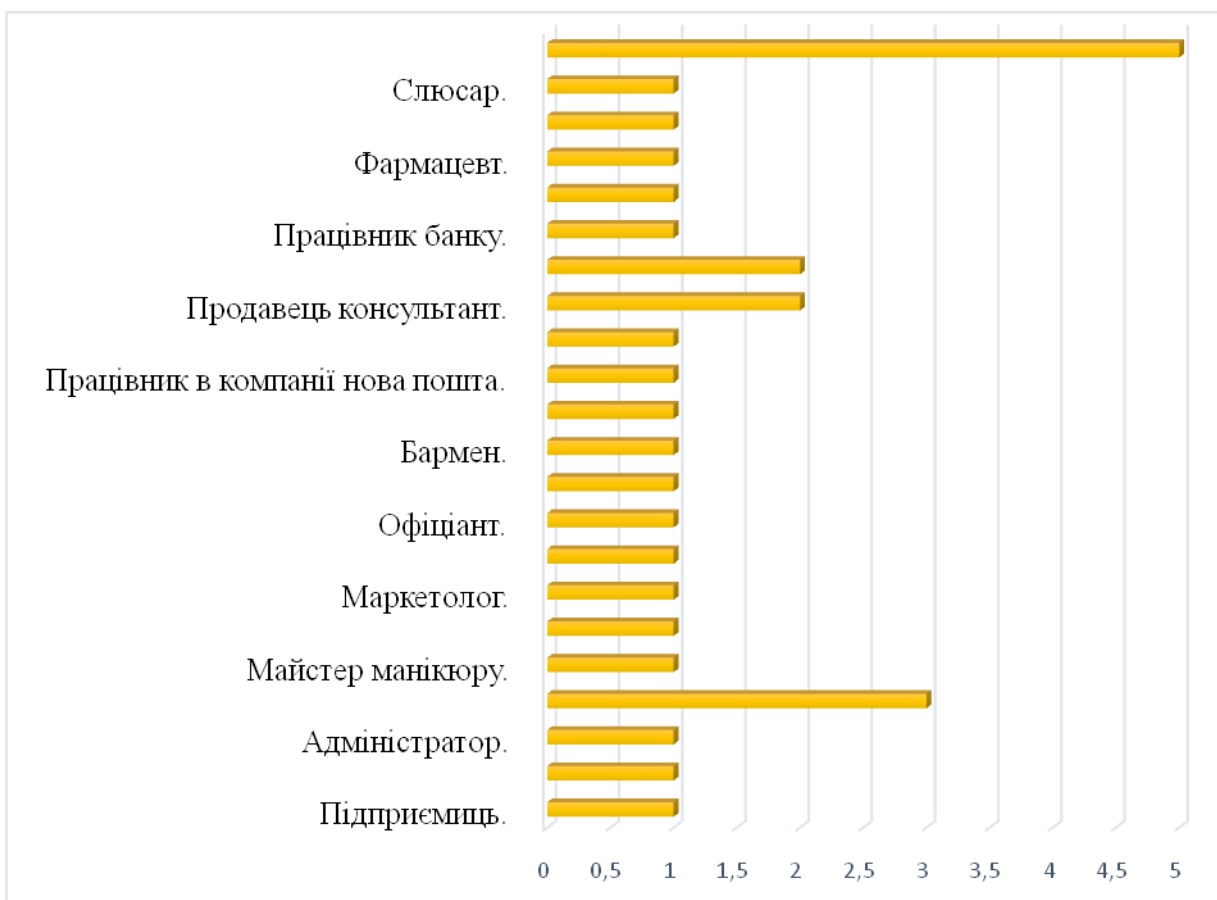

Рис. 3.6. Останнє місце роботи в Україні (посада).

За результатами відповідей на рис. 3.6. бачимо що всі робочі місця різні, найбільше з опитаних виявилось людей пенсійного віку.

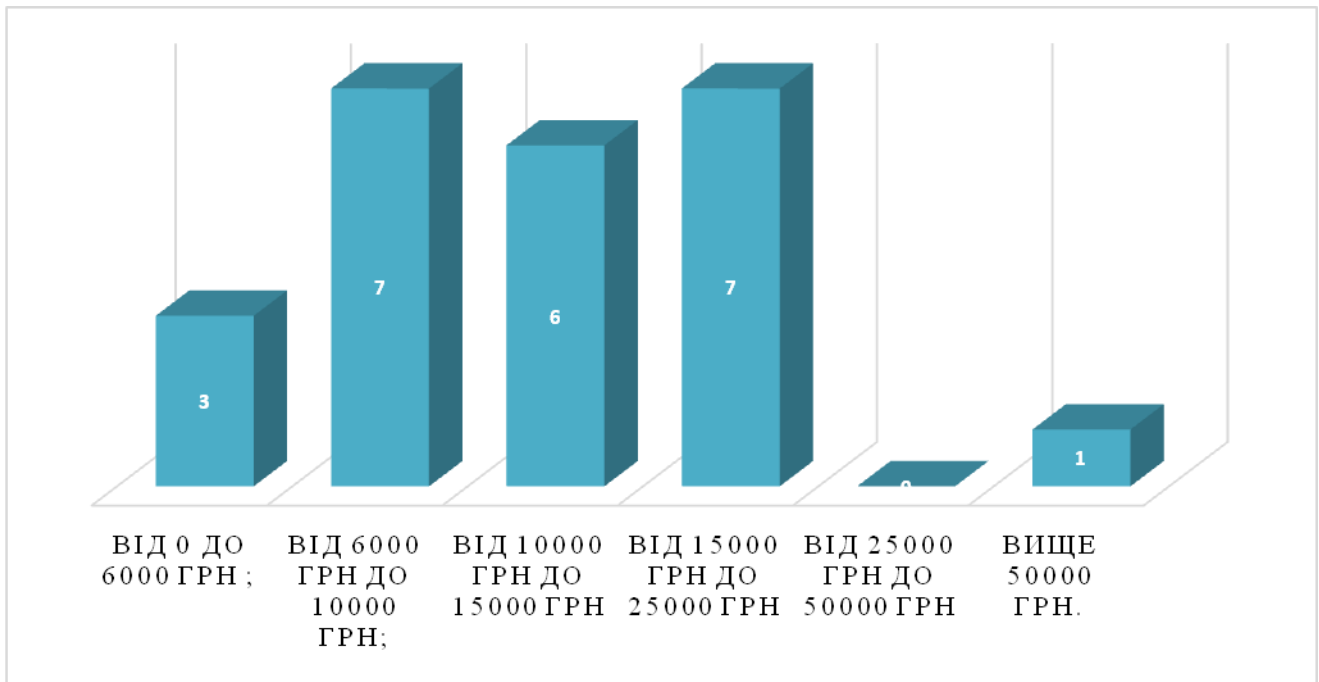

Рис. 3.7. Заробітна плата на останньому місці роботи в Україні

На запитання, щодо заробітної плати на останньому місці роботи в Україні, рис. 3.7. відповіді респондентів в більшості переважає варіант середньої заробітної плати.

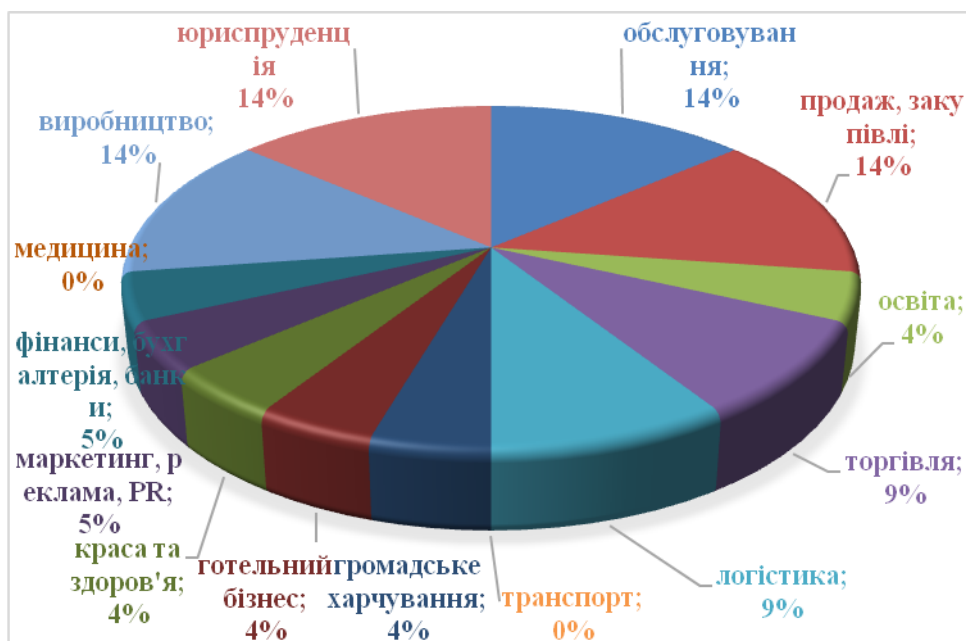

Рис. 3.8. Сфера діяльності в Україні.

За сферою діяльності в Україні на рис. 3.8. відповіді розподілились таким чином.

Наступне запитання стосувалось чи працюють респонденти в Грузії.

Серед відповідей можемо виділити, що найбільша частина людей відповіла так, а саме (16 осіб) це свідчить про те, що люди знайшли роботу навіть в такій складний для них період життя, незважаючи на мовний бар'єр. Також (8 осіб) відповіли що не працюють в Грузії, але (6 осіб) обрали варіант що не працюють, тому що є фінансова підтримка. З працюючих ввідалено не виявилось жодних респондентів.

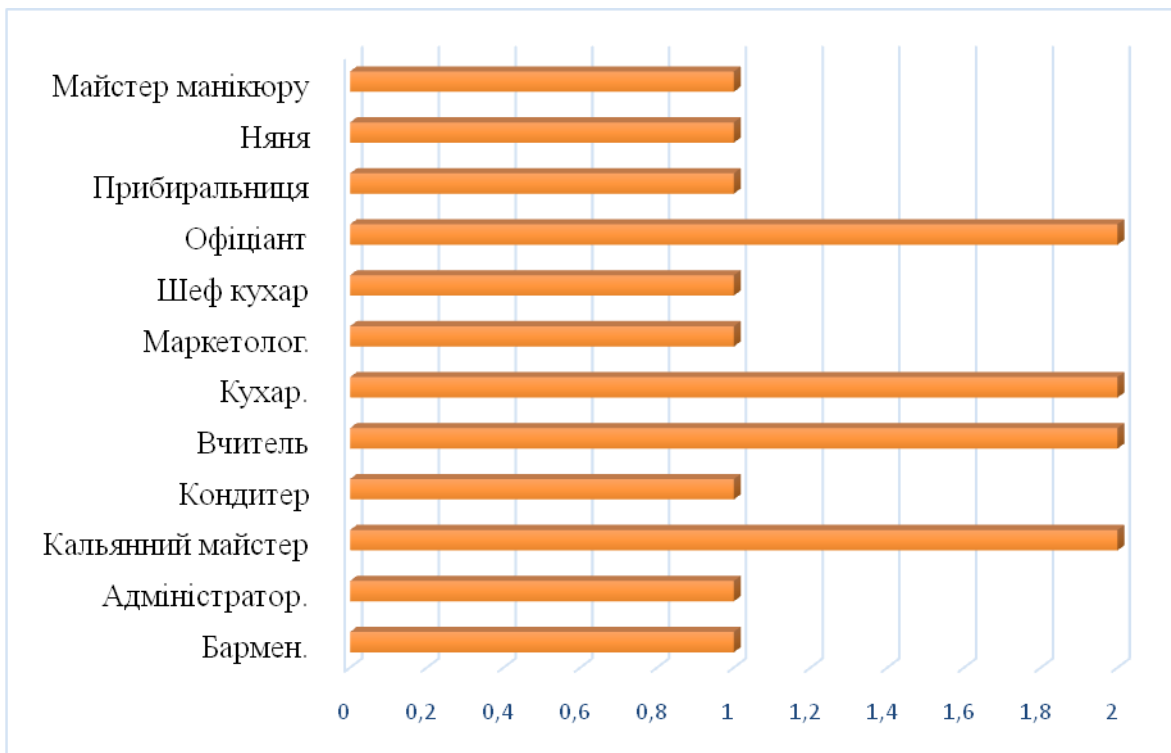

Рис. 3.9. Місце роботи в Грузії (посада).

На рис. 3.9. бачимо, що місце роботи респондентів значно змінилася в порівнянні з минулими посадами робочих місць.

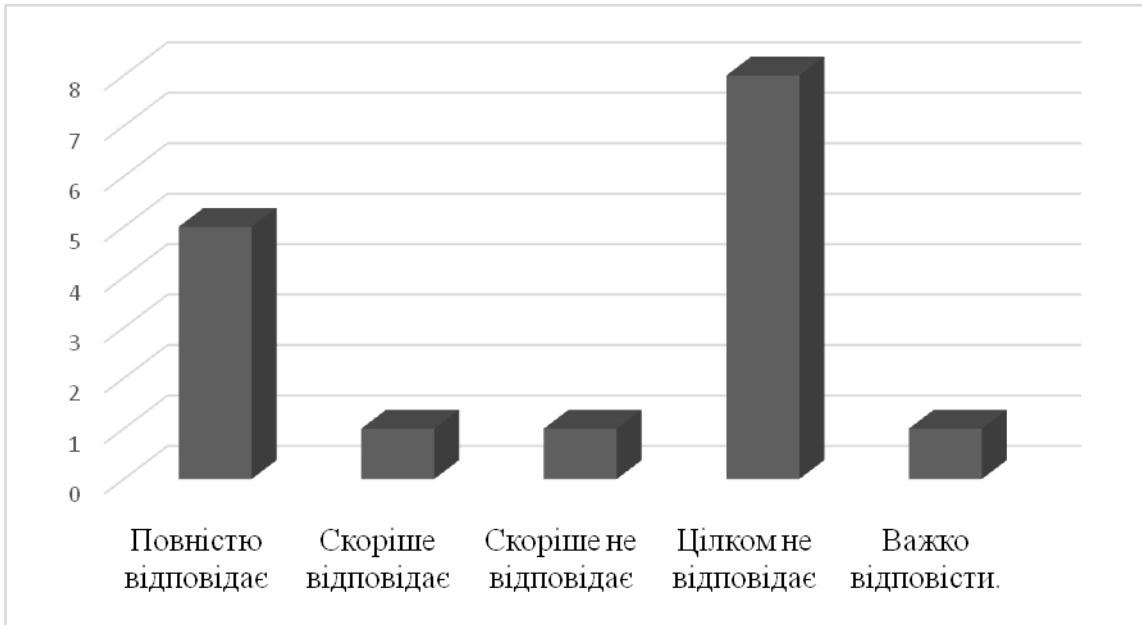

Рис. 3.10. Чи відповідає ваша нинішня робота тій спеціальності, яку ви здобули в Україні?

За результатами відповідей, на рис. 3.10. враховуючи те, що в Грузії працюють 16 осіб, половина респондентів говорять, що їх нинішня робота цілком не відповідає минулій роботі в Україні.

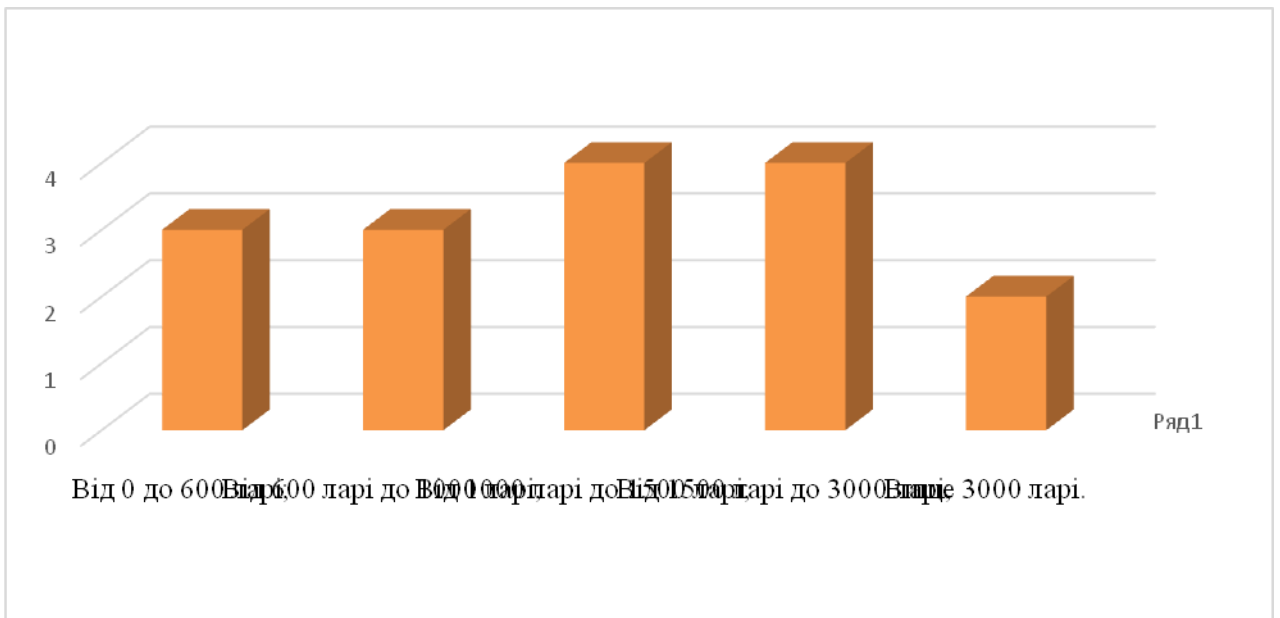

Рис. 3.11. Ваша заробітна плата в Грузії

Стосовно питання заробітної плати в Грузії, на рис. 3.11. маємо такі відповіді. За динамікою можемо стверджувати, що заробітна плата більше знизилася, а не зростає.

Рис. 3.12. Сфера діяльності

На рис. 3.12. ми бачимо, що сфера діяльності українців значно змінилася. Половина з мігрантів працює в сфері обслуговування. Рівень займаної посади змінився на нижній. Зауважемо, що для українських мігрантів занадто складно влаштуватись на бажане місце роботи, або посаду яку вони займали в Україні.

Відповіді на наступне запитання про «Чи збираєтесь ви продовжувати роботу в Грузії після налагодженого військового стану в Україні?» серед респондентів які працюють, в більшості переважають відповідь ні, а саме (15 осіб) і лише одна людина відповіла так. Такі результати можуть стверджувати, що після зміни місця проживання та сфери діяльності, вимушені мігранти не збираються продовжувати працювати в Грузії після налагодженого стану в Україні.

Досить складне питання «На Вашу думку, чи вдалося Вам інтегруватися у грузинську громаду?». За результатами обговорення, можна сказати про те, що (23 особи) досі не визначились з цим питанням та їм важко відповісти. (3 особи) вважають, що їм вже вдалося інтегруватися в грузинську громаду і (4 особи) відповіли ні. Загалом, багато кому дуже важко пристосувати до таких змін і питання інтегрування визиває сумніви.

Якщо на попереднє питання відповідь була «НІ», то що вам заважало інтегруватися у грузинську громаду? Серед відповідей маємо:

«Мовний бар`єр».

«Досі заважає мовне питання. Та пояснення національності».

«Різниця цінностей та менталітету».

«Українська діаспора повністю забезпечила нас спілкуванням, увагою, інформацією та всім соціально необхідним».

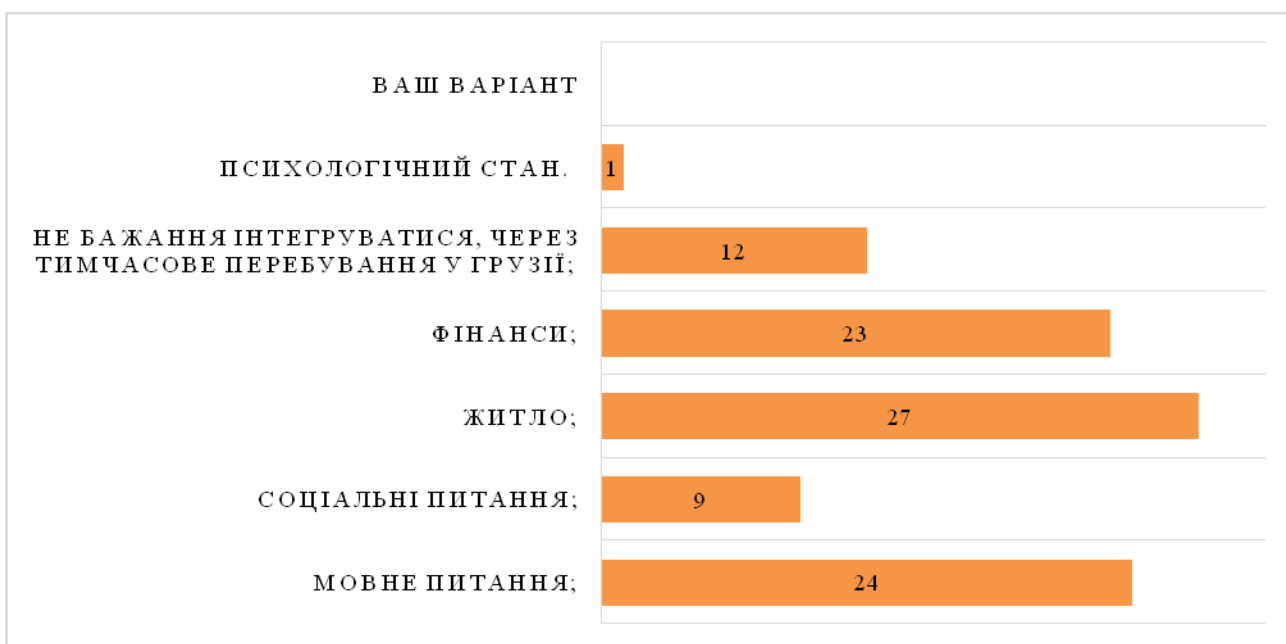

Рис. 3.13. З якими складнощами в цілому Ви стикались при інтеграції в грузинську громаду? (можна декілька варіантів відповіді).

На рис. 3.13. ми бачимо, що для більшості українських мігрантів саме питання про житло є найскладнішим, а також питання мовного характеру.

Як вам вдалось вирішити певні складнощі, з якими Ви стикались?

«Пішла працювати».

«Самостійно вирішував свої питання».

« За допомогою експадської громади».

«Допомогли друзі та волонтери».

«Допомогли родичі».

«Допомогли волонтери».

«Робота та виплати для біженців».

«Найбільша проблема була з пошуком житла. Допомогла волонтерська організація, друзі та сарафанне радіо. Серйозна проблема з оформленням нового біометричного закордонного паспорта для дитини. Посольство України приймає лише 7 осіб на день за попереднім електронним записом. Реєстрація в електронну чергу проходить рівно о 4 годині ночі та завдяки конкуренції (тисячі громадян), слот можна ловити місяць!!! Записався в слот на прийом, який відбудеться за 3-4 місяці (нагадую, лише 7 осіб на день), оформив документи та паспорт друкується в Україні близько трьох місяців, залежно від обставин. Потім його везуть до Грузії дипоштою. Пошта приходить один раз на три місяці! Таким чином можна оформляти закордонний паспорт по 9-10 місяців і більше. Бюрократичну машину перемогти не вдалося, приватно привезли старий паспорт з України».

За варіантами відповідей, можемо сказати, що люди з власними складнощами вирішували питання самостійно та звертались за допомогою до різних організацій, але за дуже великої кількості мігрантів не всім вдалося отримати допомогу.

Біженці без документів залишаються в пастці в Грузії, де їм не надають послідовної допомоги. Відсутність документів, необхідних для виїзду до європейських країн, буквально робить громадян України заручниками обставин – ситуація, яку дуже важко подолати. Адже отримати новий паспорт у Грузії дуже складно. Українські біженці просто не мають документів, які підтверджують громадянство і які вимагає українське посольство, щоб почати процес оформлення посвідчення особи. Вони можуть

отримати ці документи лише у місцевих міграційних службах, які наразі контролюються окупаційними силами. У Грузії українці без документів залишаються в пастці, де їм не надається послідовна підтримка.

Допомога вимушеним Українським мігрантам. У ході дослідження ми ставили питання респондентам: «Чи отримували ви допомогу з боку державних або соціальних установ Грузії?». Більшість респондентів (25 особи) відповіли так, вони отримали допомогу різного характеру. Тільки (5 особи) відповідь була ні.

Зауважимо, що протягом трьох місяців українці, які рятувались від війни, отримували від грузинського уряду соціальну допомогу – 45 ларі (близько \$16) на особу на місяць із додатковою одноразовою виплатою в розмірі 300 ларі (близько \$108) на сім'ю.

Ці грошові виплати стали альтернативою житлу, яке місцева влада надавала з липня 2022 р. в рамках спеціальної програми допомоги українським біженцям. Програма з розселення біженців у гуртожитках і готелях Тбілісі тривала три місяці, а потім її перетворили на грошові виплати, призначені для орендованого житла.

Якщо відповідь була «так», розкажіть більш детально про свій досвід.

«Щомісячні виплати 45 ларі» (відповіли 12 респондентів)

«Допомога в гуманітарних центрах»(відповіли 18 респондентів)

«Разова допомога 300 ларі» (відповіли 6 респондентів)

«Допомога в оплаті комунальних платежів»

«Разова допомога для дітей та людей похилого віку»

«Ми отримуємо фінансову допомогу. Зареєструватись було не складно. Соц. працівники володіють російською, черг немає, але гроші нам почали надходити тільки через два місяці та кількох дзвінків на гарячу лінію. Поки виплати надходять, але часто з великою затримкою. Добре що для нас це не дуже критично зараз».

Можемо стверджувати, що більшість українських мігрантів отримують допомогу від різних фінансових ресурсів, деякі виплати є систематичними для мігрантів.

Якщо відповідь була «НІ», то чому не користувались допомогою з боку держави?

«На мою думку допомогу мають отримувати люди в більш складніших обставинах. Діти, люди похилого віку»

«Не маю бажання»

«Не належу до незахищених верств населення, маю фінансові накопичення.»

«Намагалася але нічого не отримала»

«Не було такої потреби»

Також серед відповідей є мігранти які за власним бажанням вирішували свої питання самостійно.

Розкажіть про те, що вас зараз найбільше турбує? З якими ви проблемами стикаєтесь? Що не можете самостійно вирішити?

Серед найчастіших проблем мігранти виділяють:

- мовне питання;
- житлове питання;
- медицина.

«Хочу більше заробляти».

«Якщо казати про якість та побутові труднощі, то думаю ми справляємось добре. Турбує питання здоров'я, хворіти у Грузії дуже дорого. Відвідати лікаря, обстеження, ліки це виходить кругленька сума. Якись дрібні хвороби намагаємось лікувати самостійно. Але лякає, що у разі якихось важких ситуацій, ти будеш не в змозі фінансово подужати лікування. Про якісь планові перевірки чи вакцинації вже нема мови».

На разі в Грузії діють декілька установ для мігрантів. Наприклад, на запитання медицини, щоб планово потрапити до лікаря потрібне медичне страхування. Грузини його мають практично всі. Якщо медичного

страхування ви не маєте, тоді кожного разу маєте платити кошти за прийом, також до цього входять всі включні питання (аналізи, консультації).

«Не має таких проблем».

«Найбільше турбує фінансове питання та проживання (оренда майна)».

«Найбільше мене турбує війна в Україні, здоров'я близьких та безпека родичів, які залишилися в окупації та виявилися закордоном, яким я не можу допомогти».

«Найсерйознішою проблемою наразі є житло через зростання цін на оренду».

У мігрантів є проблеми фінансового питання, від яких також залежить житло. У зв'язку з масовим напливом росіян, які уникають мобілізації, ціни на житло зросли. Зараз стало важче знайти місце для проживання не тільки біженцям, а й місцевому населенню.

Основну допомогу українські біженці отримують від волонтерів. Так, фонд «Моцхалеба» створив притулок для біженців. Він розрахований на 12 місць, але наразі там проживають 20 біженців. Їхнє розміщення з харчуванням розраховане на 1,5 місяця. Після цього люди мають шукати житло самостійно.

Роздуми про майбутнє. Яким ви бачите своє майбутнє? Чи плануєте влаштувати своє життя у Грузії? Чи плануєте повертатися в Україну? Чи вся родина погодиться з цим рішенням? – наприклад, усі захочуть залишитися чи всі повернуться? Якщо є різні думки, то чому? Якою ви бачите вашу сім'ю в майбутньому?

«Залишатися в Грузії на постійне проживання не планую. Планую повертатися в Україну при першій можливості».

«Найбільш турбує ситуація вдома, чи буде нам куди повертатись і коли повертатись. Ми не хочемо залишатись у Грузії надовго, хочемо в Україну. У нас маленький син (3 роки) і виїхати з окупації мотивував саме він. Хочу щоб він жив у вільному та безпечному середовищі, хочу щоб він мав

можливість навчатись та розвиватись без перешкод. В Україні це зараз не можливо. Але час іде і дитина швидко зростає. Зараз він ходить у приватний російськомовний садочок, труднощів у спілкуванні не має. Але що далі? Намагаюсь розмовляти з ним українською, вмикаю українські мультики, він добре розуміє українську, але ця суміш чотирьох мов його бентежить. Все ще надіємось повернутись в Україну, розпочати нове життя там. Але ми вже рік тут і коли це буде можливо не зрозуміло. Все частіше думаю про інші країни як про майбутній дім. Але прийняти цю думку важко. Мій старший брат ще у 2015 іммігрував у Німеччину, зараз він почуває себе там вдома. Робота, дім, німецький паспорт, діти у гарній німецькій школі, вони захищені соціально і в дітей є гарні шанси на престижну освіту. У 2021 році брат забрав наших батьків до себе з підстрілів на Донеччині. Але я бачу, що батькам там важко, вони дуже чекають на повернення у рідну хату. І я їх добре розумію. Майбутнього свого не бачу, але маю надію на краще».

«Майбутнє бачу світлим, радісним, із легким безтурботним відтінком. В Україні».

«Взагалі за військові обставин моя сім'я змушена змінювати місце проживання вже в третій раз. Тому зараз мені дуже хочеться спокію та вже постійного місця проживання. Я б дуже хотіла розпочати його саме в Україні, але я розумію, що найближчим часом це неможливо.»

«Плануємо сім'єю повернутися на підконтрольну територію, працювати, вирощувати сина, в ідеалі повернутися додому на Донбас, жити. Моя дружина повністю поділяє мої погляди на майбутнє, трирічний син залишився неопитаним».

«Живою».

«Замислююсь над придбанням житла в Грузії та початком вивчення мови, аби інтегруватись глибше».

«Хотів би повернутися в Україну але не зараз, не в військовий час. Наразі військовий стан та психіка населення лякають».

На разі у респондентів серед планів на майбутнє в більшості є налагодження військового стану в Україні. Після постраждання вій російської агресії, українці хочуть повернутися додому, спокійного життя, придбати власне житло.

Висновки до третього розділу

Результати соціологічного дослідження просоціальну інтеграцію українців після вимушеної міграції за кордон на прикладі Грузії акцентують увагу на тому, що входження мігранта у нове суспільство є доволі складним процесом.

Загалом перешкоди та негаразди торкнулися кожного з мігрантів. Більшість українців зазначили, що досі не можуть інтегруватися в грузинську громаду. Також наразі у людей існують складнощі з власним житлом, фінансами, соціальним та мовним питанням. В певних складних обставинах вимушеним мігрантам допомгли волонтери та фінансова підтримка з боку держави. Зараз українці обмежують себе в великих фінансових покупках, їх дохід значно змінився в гіршу сторону. За рівнем працевлаштування, можна зазначити, що більшість респондентів працюють, але їх робочі місця значною мірою змінилися в порівнянні з минулим місцем рооти в Україні.

Більшість людей мають надію повернутися в Україну і після налагодженого військового стану не збираються залишатися в Грузії. В планах на майбутнє люди бачуть його саме в Україні, є бажання повернутися, працювати та створювати спокій і майбутнє для своєї сім'ї.

ВИСНОВКИ

Виходячи з поставлених завдань дослідження про соціальну інтеграцію українців після вимушеної міграції за кордон (на прикладі Грузії) можна зробити такі висновки:

1. Проаналізувавши соціальну інтеграцію як об'єкт соціологічного аналізу можемо сказати, що соціальна інтеграція має значення досконалості, цілісності відносин, а також взаємність дій. Також соціальна інтеграція поєднує в собі толерантність до відмінностей в суспільстві та відносинах, виявляти взаємну повагу один до одного, мати схожість у елементах культури, наявність змішаного шлюбу об'єднання. До факторів які стримують соціальну інтеграцію можна віднести: ізольоване суспільство, відсутність толерантності до інших, виникає відчуття невдоволення соціальною нерівністю та нерівністю розвитку та відсутність самосвідомості у кожної людини в підтримці єдності та цілісності. Всі ці фактори пов'язані в соціологічному аналізі. Саме завдяки аналізу відбувається інтерпретація основних даних, аналізуються актуальні проблеми в соціумі, відбувається пошук по їх універсального дозволу.

2. Процес соціальної інтеграції – вид взаємодії особистості чи соціальної групи з соціальним середовищем, в ході якого узгоджуються їх взаємні вимоги та очікування. Серед основ соціальної інтеграції можна виділити: загальне підвищення життєдіяльності індивідів; вимушена або імпульсивна зміна сфери діяльності та загальне зниження енергії життєдіяльності.

3. Соціально-демографічний портрет акцентує увагу на аналіз соціальних та демографічних характеристик певної групи людей, який може включати в себе різні параметри. В грузинському суспільстві соціально – демографічний портрет українських вимушених мігрантів залежить від

статевовікової структури, країн-реципієнтів, статусу біженця який вони можуть отримати за бажанням, тимчасовий захист перебування яке включає різні аспекти допомоги.

4. З найбільш поширених перешкод є мовний бар'єр: вимушені мігранти мають обмеження у володінні мовою країни призначення. Також вони стикаються з фінансовими труднощами, особливо в перший період після прибуття. Важливо знайти роботу, але це може бути важко через брак досвіду та мережі контактів. Зараз на допомогу приходять місцеві, а ще є групи в соцмережах чи спеціальні сайти, де публікують вакансії. Наступним є культурні різниці, для подолання може допомогти освітня робота, збільшення комунікацій. З проблемами психологічного стану можуть допомогти психологічна підтримка та медична допомога.

5. Сформулювали рекомендації для українських мігрантів, грузинських владних структур та громадськості щодо поліпшення умов інтеграції. Ще на початку нашим землякам дозволяли в'їжджати навіть з українськими паспортами. Без жодних додаткових документів можна легально перебувати в країні, навчатися та працевлаштуватися. Якщо виникають питання стосовно документів, завжди можна звернутися до Посольства України в Грузії. З пошуком роботи допомагають різні кількості організацій. Також часто на допомогу приходять різні волонтерські організації, вони проводять тренінги і пояснюють, з чого починати пошук роботи та як діяти далі, а також допомагає також місцева служба зайнятості. При цьому слід розуміти, що зазвичай українці працевлаштовуються в Грузії на низькооплачувану роботу (яка не відповідає їх освітньому рівню). Чимало вакансій для українців є у сферах, де не потрібен високий рівень знань грузинської чи англійської мови. Українських дітей грузинська влада забезпечила можливістю продовжувати навчання у школах. Ще у квітні 2022 р. з'явилися перші українські класи при місцевих навчальних закладах. Там викладають українські вчителі-переселенці.

Багато переселенців налаштовані повернутися додому після закінчення війни, хоча деякі з часом уже бачать перспективи залишитись у Грузії на більш тривалий термін. Загалом Грузія не вимагає певних реєстрацій, дозволяє отримати фінансову допомогу навіть без оформлення статусу переселення. Також проводяться адаптаційні курси, які надаються безкоштовно, їх спонсорами є волонтерські або міжнародні форми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проскурєнко Н. Інтеграція переселєнцїв: як закордонний досвід може допомогти Україні? URL: <https://shotam.info/intehratsiia-pereselentsiv-iaak-zakordonnyu-dosvid-mozhe-dopomohty-ukraini-keys-hruzii> (дата звернення 28.07.2023).
2. Міністерство соціальної політики України Соціальний захист внутрішньо переміщєних. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/15904.html> (дата звернення 22.06.2023).
3. Войналович І. А. Кримова М. О. Щєтїніна Л. В. Вимушені переселєнцї: зарубїжний досвід, стан і реалїзація їх прав в Україні. *Соціально-трудові відносини: теорїя та практика*. 2014. С. 250- 257.
4. Новїкова О. Ф. Амоша О. І. Антонюк В. П. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегїї успїху: *монографїя*. Київ. 2016. 448 с.
5. Следь О. М. Вимушена мїграція. URL: [http://doi.org/10.31474/1680-0044-2019-1\(20\)-63-71](http://doi.org/10.31474/1680-0044-2019-1(20)-63-71) (дата звернення 12.04.2023).
6. Богданьок О. Число вимушено переміщєних осіб у свїті сягнуло рекордних 110 млн ООН. URL: <https://susplne.media/507595-cislo-vimuseno-peremisenih-osib-u-sviti-sagnulo-rekordnih-110-mln-oon/> (дата звернення 16.06.2023).
7. Хузер Б. Соціальна інтеграція: підходи та проблеми. 1951. 94с.
8. Лазєрфєльд Б. Соціальна інтеграція однолітків та квїрів. 1978. 123с.
9. Тїтар І. О. Інститут економїки та прогнозування НАН України Поняття та критерїї адаптації й інтеграції внутрішньо переміщєних осіб і умови скасування статусу переселєнця. URL: <https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/57-68no-4vol-592016UKR.pdf>. (дата звернення 16.06.2023).

10. Маланчук О. Черниш Н. Сусак В. Форсований вибір: Ідентичності та постави до і після Євромайдану. Український соціум. URL:https://www.researchgate.net/publication/334244189_Forced_choice_identities_and_attitudes_before_and_after_Euromaidan(дата звернення 16.06.2023).
11. Норіс П. Соціальна інтеграція та політична участь. URL:<https://www.proquest.com/docview/1753202950?sourcetype=Scholarly%20Journals>(дата звернення 16.06.2023).
12. Беркман Л. Від соціальної інтеграції до здоров'я: Дюркгейм у новому тисячолітті. *Соціальні науки та медицина*. 2000. С. 843–857.
13. Лібанова Е. Горбулін В. Пирожков С. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі національна доповідь НАН України. 2015. 363с.
14. Блинова О. Соціально-психологічні засади адаптації вимушених мігрантів. *Актуальні проблеми психології*. 2016. С. 58-66.
15. Чонг П. Імміграція, соціальна згуртованість та соціальний капітал: критичний огляд. *Критична соціальна політика*. 2007. С. 24-49.
16. Райан Д. Теоретичні перспективи постміграційної адаптації та психологічного благополуччя серед біженців: на шляху до ресурсно-орієнтованої моделі. *Журнал досліджень біженців*. 2008. С 1-18.
17. Харрелл-Бонд Б. Імпозантна допомога: екстрена допомога біженцям. 1986. 34с.
18. Веркуйтен М. Бенет-Мартінес Оксфордський довідник з мультикультурної ідентичності. 2014. 42с.
19. Хілс Дж. Ле Гранда, Ж. Піашо Д. Соціальна ізоляція: міждисциплінарний підхід до причин і наслідків соціального відторгнення. 2002. 61с.
20. Шугуренський Д. Россінгх Х. Інтеграція та інклюзія новоприбулих і меншин по всій Канаді. 2013. 54с.
21. Лібанової Е. Позняка О. Зовнішні трудові міграції населення України НАН України. 2002. 57с.

22. Макарова О. Позняк О. Шишкін В. Прогноз демографічного розвитку України до 2010 р. *Україна аспекти праці*. 1997. 67с.
23. Концепція демографічного розвитку України на 2005-2015 2004. 7с.
24. Україна – Звіт про повернення в Україні. 23 січня 2023. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-povernennya-v-ukraini-16-2...>(дата звернення 18.04.2023).
25. Прищепя Я. Складно було слухати їхні історії - як Грузія приймає українських біженців. URL: <https://suspilne.media/297016-skladno-bulo-sluhati-ihni-istorii-ak-gruz...>(дата звернення 22.07.2023).
26. Орбегозо М. Непростий шлях українських біженців 2022. URL: www.dw.com/uk/neprostitj-slah-ukrainskih-bizenciv-z-rosii-do-estonii/a-6...(дата звернення 02.06.2023).
27. Сардак С. Перспективи соціально-економічного розвитку людських ресурсів в умовах глобалізації.*Актуальні проблеми економіки*. 2011. С. 217-225.
28. Шиманська К. Курило М. Кармаза О. Тимченко Г. Детермінанти міграційних мотивів як передумова формування міграційних потоків. 2017. С. 352-364.
29. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Проміжний звіт. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/>(дата звернення 22.03.2023).
30. Семов С. Березівський Ю. Бараняк І. Пріоритети та інструменти регулювання зовнішньої міграції в Карпатському регіоні України. *Економіка сільського господарства та ресурсів: Міжнародний науковий електронний журнал*. 2021. С. 160-181.
31. Лібанова Є. Трудова міграція з України: ключові особливості, драйвери та вплив.*Економіка та соціологія*. 2019. С. 313-328.
32. Біль М. Барна М. Збарська А. Міграція та людський розвиток в Україні: особливості взаємодії та пріоритети державного регулювання.*Економіка сільського господарства та ресурсів*. 2021. С. 5-21.

33. Стукало Н. Сімахова А. Глобальні тенденції розвитку соціальної економіки. *Міжнародна економічна політика*. 2021. С. 7-22.

34. Ситуація з біженцями в Україні. URL: <https://cutt.ly/10qCAks>. (дата звернення 18.03.2023).

35. Дущик М. Качмарчик П. Війна в Україні та міграція до Польщі: вихід та виклики. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/3/article/the-war-in-ukraine-and-migration-to-poland-outlook-and-challenges.html> (дата звернення 17.09.2023).

36. Кіндлер М. К. Войціковська-Баняк Відсутній зв'язок між зв'язками та соціальним капіталом? Переваги створення та відтворення соціальних мереж мігрантів. *Огляд міграції Центральної та Східної Європи*. 2019 С. 95-116.

37. Дущик М., Матушчик К. Працевлаштування іноземців у Польщі та ситуація на ринку праці. *Огляд міграції країн Центральної та Східної Європи*. 2018 С. 53-68.

38. Підтвердження оцінки про 8 мільйонів біженців з України немає - директорка Інституту демографії. URL: <https://suspilne.media/396044-pidtvrdzenna-osinki-pro-8-miljoniv-bizen...> (дата звернення 27.10.2023).

39. Афанасьєва Ю., Афанасьєва В. Державне регулювання демографічних процесів у країнах Європейського Союзу: інструменти підтримки сім'ї. *Механізми державного управління*. 2015. С. 70-79.

40. Пирожков С. Майборода О. Шайгородський Ю. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2016. 284 с.

41. Сочінський М. Українське суспільство: міграційний вимір Київ URL: <https://www.buzzfeed.com/rossalynwarren/a-syrian-refugee-used-whatsapp-toshare-his-journey-through> (дата звернення 11.05.2023).

42. Вплив повномасштабної війни на міграцію українців: як масштаби переміщення оцінюють держава Україна та міжнародні організації. URL:

<https://www.oporaua.org/viyna/vpliv-povnomasshtabnoyi-viini-na-migratsiiu-ukrayintsiv-iak-masshtabi-peremishchennia-otsiniuiut-derzhava-ukrayina-ta-mizhnarodni-organizatsiyi-24523>(дата звернення 13.05.2023).

43. Ухова А. Соціокультурна адаптаційна поведінка інтелектуального мігранта в новому середовищі. 2020.С. 47-50

44. Кузьмін Д., Весперіс С. Сучасні проблеми та виклики захисту прав неповнолітніх мігрантів при отриманні освітніх послуг.*Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти*. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 28-31

45. Курилюк Ю., Родінова Н., Овчар П. Проблеми та перспективи міграційної політики ЄС. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-34>(дата звернення 19.07.2023).

46. Лібанова Е. Зовнішня трудова міграція українців: масштаби, причини, наслідки. URL: <https://dse.org.ua/archive/33/1.pdf>(дата звернення 19.07.2023).

47. Михайлов Д. Скільки українців, які поїхали з країни через війну, планують повертатися. URL: <https://suspilne.media/386273-skilki-ukra-inciv-aki-poihali-z-kraini-cerez-vijnu-planuut-povertatisa-dodomu-opituvanna/>(дата звернення 02.08.2023).

48. Осадча Я. Понад третина переселенців з України планують залишитися у країнах ЄС. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/05/16/254309/>(дата звернення 06.08.2023).

49. Армїтедж Р. Війна в Україні та зворотний закон про догляд. Регіональна охорона здоров'я. URL: <https://doi.org/10.1016/j.lanepre.2022> (дата звернення 12.10.2023).

50. Стандарти надання тимчасовий захист у разі масового напливу переміщених осіб та на заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами в отриманні таких осіб та несуть наслідки цього. URL:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:32001L0055>(дата звернення 12.10.2023).

51. Імплементативне рішення Ради ЄС 2022 року про встановлення наявності масового напливу переміщених осіб з України, та має наслідком запровадження тимчасовий захист.URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32022D0382>(дата звернення 09.09.2023).

52. Джордж Дж., Аделада А. Збройні конфлікти, примусове переміщення та продовольча ізоляція в приймаючих громадах. URL: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2022> (дата звернення 19.07.2023).

53. Життя на паузі: наміри та перспективи біженців з України Регіональне управління Верховного комісара ООН у справах біженців УВКБ Бюро для Європи. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767>(дата звернення 23.10.2023).

54. Петах П. Камишний А. Ризики спалахів: проблеми зі здоров'ям всередині країни переселенців на Закарпатті, Україна. URL: <https://doi.org/10.1016/j.nmni.2023.101106>(дата звернення 19.07.2023).

55. Ройтблат Ю. Нагальні фізичні потреби біженців під час українського збройний конфлікт 2022. Політика в галузі охорони здоров'я. URL: <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2022.10.008>(дата звернення 19.07.2023).

56. Фан З. Електронне урядування в цифрову епоху: концепція, практика та розвиток. *Міжнародний журнал комп'ютера, Інтернету та менеджменту*, 2002. С. 1-22.

57. Палвія К., Дж. Шарма С. Електронне урядування та електронне урядування: визначення Домен Рамки та статус у світі Шайлендра. URL: http://www.iceg.net/2007/books/1/1_369.pdf (дата звернення 29.04.2023).

58. Бійтер А.-М. Глобальні урядові мережі, глобальна інформація Агенції та дезагрегована демократія. URL: <http://papers.ssrn.com/abstract=283976>(дата звернення 29.06.2023).

59. Бурка Г. Розвиток демократії поза державою. *Колумбійський журнал транснаціонального права*. 2008. С. 101-158.

60. Малиновська О. А. Міжнародна міграція в контексті модернізації суспільства. *Демографія та соціальна економіка*. 2012.С. 77-86.

61. Саріогло В.Г., Огай М.Ю. Оцінка потреб у заміщенні робочої сили в Україні, обумовлених її вибуттям за віком та трудовою міграцією. URL: [https://doi.org/10.31767/su.1\(84\)2019.01.04](https://doi.org/10.31767/su.1(84)2019.01.04)(дата звернення 19.07.2023).

62. Як Україна надає захист під час війни: труднощі, з якими стикаються біженці та шукачі захисту Новини на Громадському радіо URL: <https://hromadske.radio/publications/yak-ukraina-nadaie-zakhyst-pid-chas-viynu-trudnoshchi-z-iaкyму-stykaiutsia-bizhentsi-ta-shukachi-zakhystu>(дата звернення 14.05.2023).

63. Кожен другий українець вважає себе європейцем Профспілка працівників освіти і науки України. URL: <https://pon.org.ua/novynu/10141-kozhen-drugyi-ukrainec-vvazhaie-sebe-ievropeicem-nove-opytuvannia.html> (дата звернення 18.05.2023).

64. Курилюк Ю.Б., Родінова Н.Л., Овчар П.А. Проблеми та перспективи міграційної політики ЄС. URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-34> (дата звернення 12.11.2023).

65. Лібанова Е.М.Зовнішня трудова міграція українців: масштаби, причини, наслідки. URL: <https://dse.org.ua/archive/33/1.pdf> (дата звернення 18.11.2023).

66. Михайлов Д. Скільки українців, які поїхали з країни через війну, планують повертатися. URL: <https://suspilne.media/386273-skilki-ukrainciv-aki-poihali-z-kraini-cerez-vijnu-planuut-povertatisa-dodomu-opituvanna/> (дата звернення 03.11.2023).

67. Коляда О. Реінтеграція ВПО та забезпечення усіх прав громадян, які проживають на ТОТ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/oksanakolyada-reintegraciya-vpo-ta-zabezpechennya-usih-prav-gromadyan-yaki-prozhivayut-na-tot-strategichnacil-ministerstva> (дата звернення 11.10.2023).

68. Рух М. Ціна прав: регулювання міжнародної трудової міграції. Принстон, Нью-Джерсі та Оксфорд: Видавництво Принстонського університету 2013. 272 с.

69. Замки С. Міжнародна політика вимушеної міграції. Боротьба з ідентичностями: раса, релігія та етнонаціоналізм. Соціалістичний реєстр. 2002. С. 173-192.

70. Замум К., Горпе Т. Історичний та концептуальний підхід для кращого розуміння сучасних криз. *Теорія і практика антикризового менеджменту*. 2018. С. 203-217.

71. Виборчі права внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні в Україні. Рада Європи 2021. URL: <https://rm.coe.int/voting-rights-of-idps-at-local-level-in-ukraine-strengthening-democrac/1680933f7e> (дата звернення 13.10.2023).

72. Звіт Національно системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Міжнародна організація міграції. URL: https://www.iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_17_ukr_web.pdf (дата звернення 07.11.2023).

73. Звіт Національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Міжнародна організація міграції 2017. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/nms_report_march_2017_ukr_new.pdf (дата звернення 19.11.2023).

74. Національна академія наук України Українське суспільство: Міграційний Вимір Національна Доповідь URL: migration_national_report_main_results.pdf (nas.gov.ua) 02.12.2023) (дата звернення 19.11.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета

- 1. Ваш вік:**
 - від 18-ти до 25-ти;
 - від 25-ти до 30-ти;
 - від 31-го до 45-ти;
 - від 46-ти до 60-ти;
 - від 61-го і старше.

- 2. Ваша стать:**
 - Жіноча;
 - Чоловіча.

- 3. Сімейний стан:**
 - Одружена\одружений;
 - Розлучена\розлучений;
 - Незаміжня\незаміжній.

- 4. Ваша освіта:**
 - Середня (повна) загальна
 - Середня спеціальна
 - Вища (вища професійна)
 - Вчений ступінь (кандидат наук, доктор наук)

- 5. До якого профілю належить освіта, яку ви здобули?**
 - Гуманітарні спеціальності (історія, археологія, філологія, іноземні мови, філософія, етика, релігія, мистецтво та ін.)
 - Природно-наукові спеціальності (математика, інформатика, фізика, хімія та фармацевтика, біологія, науки про Землю та навколишнє середовище)
 - Медицина та охорона здоров'я (загальна та клінічна медицина, науки про здоров'я, медичні біотехнології)
 - Сільськогосподарські спеціальності (сільське господарство, лісництво, рибальство та рибництво, ветеринарія)
 - Соціальні науки (психологія, економіка та бізнес, соціологія, право, політологія, педагогіка, соціально-економічна географія та ін.)
 - Технічні спеціальності (інженерна справа, будівництво, машинобудування, електроніка, матеріалознавство, хімічні, біо- та нано-технології)
 - Інше
 - Не було спеціалізації

6. Як давно живете в Грузії?

- Менше ніж півроку;
- 1 – 2 роки;
- Більше 2х років.

7. Причина переїзду в Грузію:

- Військовий стан в Україні;
- Праця;
- Бажання імігрувати в іншу країну;
- Інше.

8. Останнє місце роботи в Україні (посада):

9. Заробітна плата на останньому місці роботи в Україні?

- Від 0 до 6000 грн ;
- Від 6000 грн до 10000 грн;
- Від 10000 грн до 15000 грн
- Від 15000 грн до 25000 грн
- Від 25000 грн до 50000 грн
- Вище 50000 грн.

10. Сфера діяльності в Україні?

- обслуговування;
- продаж, закупівлі;
- освіта;
- торгівля;
- логістика;
- транспорт;
- громадське харчування;
- готельний бізнес;
- краса та здоров'я;
- маркетинг, реклама, PR;
- фінанси, бухгалтерія, банки;
- медицина;
- виробництво;
- юриспруденція.

11. Чи працюєте ви в Грузії?

- Так;
- Ні;
- Працюю віддалено;
- Не працюю, тому що є фінансова підтримка.

12. Місце роботи в Грузії (посада):

13. Чи відповідає ваша нинішня робота тій спеціальності, яку ви здобули в Україні?

- Повністю відповідає
- Скоріше відповідає
- Скоріше не відповідає
- Цілком не відповідає
- Важко відповісти.

14. Заробітна плата на місці роботи в Грузії:

- Від 0 до 600 ларі;
- Від 600 ларі до 1000 ларі;
- Від 1000 ларі до 1500 ларі;
- Від 1500 ларі до 3000 ларі;
- Вище 3000 ларі.

15. Сфера діяльності:

- обслуговування;
- продажу, закупівлі;
- освіта;
- торгівля;
- логістика;
- транспорт;
- громадське харчування;
- готельний бізнес;
- краса та здоров'я;
- маркетинг, реклама, PR;
- фінанси, бухгалтерія, банки;
- медицина;
- виробництво;
- юриспруденція.

16. Чи збираєтесь ви продовжувати роботу в Грузії після налагодженого військового стану в Україні?

- Так;
- Ні.

17. На Вашу думку, чи вдалося Вам інтерв'юватися у грузинську громаду?

1. так
2. ні
3. важко відповісти

18. Якщо на попереднє питання відповідь була «НІ», то що вам заважало інтегруватися у грузинську громаду?

19. З якими складнощами в цілому Ви стикались при інтеграції в грузинську громаду? (можна декілька варіантів відповіді)

1. мовне питання;
2. соціальні питання;
3. житло;
4. фінанси;
5. не бажання інтегруватися, через тимчасове перебування у Грузії;
6. Ваш варіант _____

20. Як вам вдалось вирішити певні складнощі, з якими Ви стикались?

21. Чи отримували ви допомогу з боку державних або соціальних установ Грузії?

1. так
2. ні

22. Якщо відповідь була «так», розкажіть більш детально про свій досвід.

23. Якщо відповідь була «НІ», то чому не користувались допомогою з боку держави?

24. Розкажіть про те, що вас зараз найбільше турбує? З якими ви проблемами стикаєтесь? Що не можете самостійно вирішити?

25. Роздуми про майбутнє. Яким ви бачите своє майбутнє? Чи плануєте влаштовувати своє життя у Грузії? Чи плануєте повертатися в Україну? Чи вся родина погодиться з цим рішенням? – наприклад, усі захочуть залишитися чи всі повернуться? Якщо є різні думки, то чому? Якою ви бачите вашу сім'ю в майбутньому?